

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Diplomová práce

Bc. Lenka Rapáňová

**Používání paradigmat HABLARÍA a HABRÍA HABLADO
v současné španělštině a jejich překlad do češtiny**

Use of Paradigms HABLARÍA and HABRÍA HABLADO in Contemporary
Spanish and Their Equivalents in Czech

Praha, 2020

vedúca práce: PhDr. Dana Kratochvílová, Ph.D.

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa rada pod'akovala vedúcej mojej diplomovej práce PhDr. Danc Kratochvílovej, Ph.D., za pomoc, veľmi ochotný prístup a odborné rady.

Prehlásenie

Prehlasujem, že som diplomovú prácu vypracovala samostatne, že som riadne citovala všetky použité pramene a literatúru a že práca nebola využitá v rámci iného vysokoškolského štúdia či k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

V Prahe, dňa

.....

Lenka Rapáňová

Abstrakt

Cieľom tejto práce je poukázať na asymetriu medzi formou a funkciou paradigiem HABLARÍA a HABRÍA HABLADO. V úvodných kapitolách popisujeme témy a pojmy súvisiace s danou problematikou a následne sa zameriavame na popis jednotlivých funkcií daných paradigiem. Každá funkcia je definovaná za pomoci sekundárnej literatúry, ktorú dopĺňujeme praktickými ukázkami textov získaných z jazykových korpusov CORPES XXI a InterCorp. Na základe získaných poznatkov sme dokázali, že študované paradigmy majú v španielskom jazyku široké využitie a uplatňujú sa nie len v časovom význame, ale aj v rôznych významoch modálnych. Následne ešte analyzujeme české preklady paradigmy HABRÍA HABLADO vo funkcii *condicional compuesto*, ktorá vyjadruje hypotetické situácie v minulosti. Výsledky potvrdili, že kondicionál minulý sa už v českom jazyku nezvykne používať a býva nahradzovaný kondicionálom prítomným.

Kľúčové slová

kondicionál, čeština, korpus, slovesná paradigma, španielčina

Abstract

The objective of this thesis is to point out the asymmetry between the form and function of the paradigms HABLARÍA and HABRÍA HABLADO. In the introductory chapters, we describe topics and terms related to the issue and then we focus on the description of the individual functions of the paradigms. Each function is defined with the help of secondary literature, which we supplement with practical examples of texts obtained from the language corpora CORPES XXI and InterCorp. Based on acquired knowledge, we proved that studied paradigms are widely used in the Spanish language and are applied not only in the temporal meaning but also in various modal meanings. Subsequently, we analyze the Czech translations of the paradigm HABRÍA HABLADO in the function *condicional compuesto*, which expresses hypothetical situations in the past. The results confirmed that the past conditional is no longer used in the Czech language and is usually replaced by the present conditional.

Key words

conditional, Czech, corpus, verbal paradigm, Spanish

Obsah

1	Úvod.....	7
1.1	Charakteristika použitých korpusov.....	8
2	Popis základných termínov	9
2.1	Paradigma	9
2.2	Katégoria času.....	9
2.2.1	Čas ontologický vs. čas jazykový	10
2.2.2	Časy absolútne a relatívne	11
2.3	Katégoria modu.....	12
3	Kondicionál v češtine.....	15
4	Paradigma HABLARÍA	18
4.1	Funkcie paradigmy HABLARÍA	19
4.1.1	Problematika vyčlenenia funkcií paradigmy HABLARÍA.....	19
4.1.2	Významové funkcie podľa RAE	20
4.1.3	Klasifikácia modotemporálnych významov podľa <i>Mluvnice současné španělštiny</i>	21
5	Popis jednotlivých funkcií paradigmy HABLARÍA	22
5.1	<i>El condicional simple</i>	22
5.2	<i>Futuro del pasado</i>	23
5.3	<i>Condicional de conjetura (epistémico, de probabilidad)</i>	25
5.4	<i>Condicional de rumor</i>	28
5.5	<i>Condicional de atenuación</i>	30
5.6	<i>Condicional de modestia (cortesía)</i>	30
5.7	<i>Condicional factual (narrativo)</i>	33
5.8	Zámena paradigiem HABLARÍA a HABLARA.....	34
5.9	Záver k funkciám paradigmy HABLARÍA	35
6	Paradigma HABRÍA HABLADO	36
6.1	Zložené časy v španielčine	36
6.2	Funkcie paradigmy HABRÍA HABLADO	37
6.2.1	Významové funkcie podľa RAE	38
6.2.2	Klasifikácia modotemporálnych významov podľa <i>Mluvnice současné španělštiny</i>	38
7	Popis jednotlivých funkcií paradigmy HABRÍA HABLADO.....	39
7.1	<i>Antepospretérito</i>	39
7.2	<i>Condicional compuesto de conjetura</i>	41
7.3	<i>Condicional compuesto de rumor</i>	43
7.4	<i>Condicional compuesto de modestia (cortesía)</i>	44

7.5 <i>Condicional compuesto</i>	45
7.6 Záver k funkciám paradigmy HABRÍA HABLADO	47
8 Paradigmy HABLARÍA a HABRÍA HABLADO v podmienkových vetách.....	49
8.1 Podmienkové súvetia reálne	49
8.2 Podmienkové súvetia potenciálne	51
8.3 Podmienkové súvetia nereálne.....	52
9 Významová funkcia <i>condicional compuesto</i> a jej preklad do češtiny	55
10 Záver	62
Resumé v slovenskom jazyku	65
Resumé v španielskom jazyku	66
Bibliografia	69

1 Úvod

Táto práca sa zaoberá španielskymi paradigmami HABLARÍA a HABRÍA HABLADO. Pre uvedené tvary je typická asymetria medzi formou a funkciou, to znamená, že jeden tvar môže vyjadrovať viacero významov. Okrem časového významu vyjadrujú tieto paradigmy aj významy modálne, pomocou ktorých môže hovoriaci vyjadriť svoj postoj voči prednesenej výpovedi. Pre správne pochopenie obsahu španielskej vety je teda potrebné poznať všetky možné významy, ktoré môžu dané tvary vyjadrovať.

Druhá a tretia kapitola bude venovaná pojmom a témam, ktoré s danou problematikou súvisia. Najprv si popíšeme termíny paradigma, kategória času a kategória modu. K týmto pojmom budeme v texte často odkazovať, a preto je dôležité si ich na začiatku priblížiť. Následne prejdeme k definícii a funkcii kondicionálu v češtine, pretože v závere práce sa budeme zaujímať o české preklady paradigmy HABRÍA HABLADO.

Jadro práce bude tvoriť popis, už spomínaných, paradigiem HABLARÍA a HABRÍA HABLADO. Vo štvrtej kapitole si najprv predstavíme názory rôznych autorov k polemike, či sa dané tvary radia medzi slovesné časy v indikatíve alebo predstavujú samostatný slovesný spôsob.

V nasledujúcich kapitolách prejdeme k samotnému popisu jednotlivých funkcií oboch paradigiem, pričom sa budeme opierať najmä o klasifikáciu od RAE (2009). Každú jednu funkciu popíšeme z teoretického hľadiska viacerých autorov a následne budeme tieto teoretické poznatky aplikovať na praktické ukážky. Pri získavaní konkrétnych príkladov budeme pracovať s korpusmi CORPES XXI a InterCorp. Pri popise ešte poukážeme na možné alternácie študovaných paradigiem s inými paradigmami a samostatná kapitola bude tiež venovaná používaniu HABLARÍA a HABRÍA HABLADO v podmienkových súvetiach.

Nakoniec ešte budeme skúmať české preklady paradigmy HABRÍA HABLADO vo funkcii *condicional compuesto*, a to prostredníctvom korpusu InterCorp.

V závere práce sa pokúsime o zhrnutie teoretických poznatkov týkajúcich sa funkcií daných paradigiem a tiež predstavíme výsledky korpusovej analýzy.

Hlavným cieľom tejto práce je poukázať na rozdiel medzi formou, čiže medzi paradigmami HABLARÍA a HABRÍA HABLADO a ich rozličnými funkciami. Chceme vyzdvihnúť skutočnosť, že dané paradigmy nie je možné spojiť len s jednou funkciou, ale práve naopak, že majú široké možnosti využitia. V druhom rade chceme korpusovou analýzou českých prekladov funkcie *condicional compuesto* zistiť, do akej miery sa v češtine ešte používa minulý kondicionál.

1.1 Charakteristika použitých korpusov

Ako už bolo povedané v úvode, pre účely tejto práce budeme využívať dva korpusy, a to konkrétne korpus CORPES XXI a InterCorp. Dané korpusy nám poslúžia k získaniu praktického materiálu na doloženie teoretických informácií a korpus InterCorp ešte využijeme na analýzu českých prekladov.

1. CORPES XXI je jednojazyčný korpus, ktorý bol vytvorený Španielskou kráľovskou akadémiou. Nájdeme ho na stránkach: <http://web.frl.es/CORPES/>. Ide o rozsiahly korpus zastupujúci nie len beletriu, ale aj publicistiku a odborné texty. Výhodou pre nás je, že CORPES XXI umožňuje vyhľadávať jednotlivé slovesné formy, a tak si s ľahkosťou môžeme vyhľadať tvary ako HABLARÍA a HABRÍA HABLADO. Najväčšou nevýhodou tohto korpusu je, že nedokáže zaznamenať dôležité štatistiky výsledkov, ako napríklad frekvenciu výskytu. V našej práci však nebudeme robiť kvantitatívnu analýzu, a preto je táto nevýhoda pre nás nepodstatná.
2. InterCorp je paralelný korpus vytvorený Ústavom Českého národného korpusu, ktorý obsahuje originály v 38 jazykoch aj s ich prekladmi. Je dostupný z adresy: <http://kontext.korpus.cz>. Tento korpus nám môže dopomôcť k správnej interpretácii jednotlivých funkcií daných paradigiem, pretože sa môžeme oprieť aj o český preklad. InterCorp je pre nás vhodný aj z toho dôvodu, že budeme skúmať české preklady paradigmy HABRÍA HABLADO, ktorú nám korpus bez problémov vyhľadá na základe zadania konkrétneho dotazu. InterCorp však nie je tak rozsiahly ako CORPES XXI a taktiež je obmedzený aj žánrovo. Pre našu prácu sme si vytvorili subkorpus tvorený len španielskymi originálmi, a tak nám zo žánrov zostali len romány.

2 Popis základných termínov

V nasledujúcich podkapitolách sa budeme venovať základným pojmom, ktoré s našou prácou súvisia. Konkrétne ide o pojem paradigma, kategória času a kategória modu. Keďže budeme tieto termíny ďalej v práci používať, je potrebné si ich najprv objasniť.

2.1 Paradigma

Termín paradigma je pre našu prácu dôležitý. Nachádzame ho už v jej názve a takisto sa bude často vyskytovať aj v samotnom texte. V súvislosti so španielskym jazykom, Zavadil – Čermák (2010, 231) popisujú daný pojem ako súbor všetkých existujúcich španielskych sloviacich rovnakú modotemporálnu funkciu. Predmetom záujmu tejto práce budú paradigmy HABLARÍA a HABRÍA HABLADO. To znamená, že HABLARÍA bude predstavovať súbor tvarov *hablaría, hablarías, hablaría, hablaríamos, hablaríais, hablarían* a to isté platí aj pre paradigmu HABRÍA HABLADO. Daná paradigma sa samozrejme nebude vzťahovať len k slovesu *hablar*, ale k všetkým existujúcim slovesám, čiže k slovesám všetkých tried, pravidelným i nepravidelným.

Paradigmy HABLARÍA a HABRÍA HABLADO sa všeobecne zvyknú označovať ako *condicional* a *condicional compuesto*. Ďalej v práci si však vysvetlíme, že tieto paradigmy môžu nadobudnúť aj iné významy. Označenie paradigma tak pre nás bude najvhodnejšie, pretože sa tak vyhneme jednoznačnému priradeniu významu k jednotlivým tvarom.

2.2 Kategória času

RAE (2009, 1674) a rovnako aj Rojo – Veiga (1999, 2879) označujú kategóriu slovesného času ako deiktickú kategóriu, ktorá má referenčnú funkciu. To znamená, že umožňuje vyjadriť vzťah medzi dejom a nejakým bodom, ktorým je najčastejšie moment výpovede. Zavadil – Čermák (2010, 164) definujú deixu ako odkazovanie k priestorovým a odvodené aj k časovým a príčinným vzťahom medzi objektami mimojazykovej reality.

RAE (2009, 1675) ďalej vysvetľuje, že slovesný čas je tvar konjugácie, ktorá gramatikalizuje časovú informáciu. Každý slovesný čas je teda tvorený flexívnou paradigmou, ktorá predstavuje možné varianty čísla a osoby, a ktorá vyjadruje vzťahy medzi dejmi. Týmito vzťahmi môže byť: súbežnosť, predčasnosť a následnosť. RAE tiež zdôrazňuje, že pre slovesný čas je dôležité jeho zakotvenie vo vzťahu k rôznym časovým bodom. Nie vždy sa však musí jednať len o nejaký bod, v niektorých prípadoch môže ísť aj o interval. Napríklad veta *No comí nada* môže odkazovať k nejakej dlhšej dobe (...*durante todo el día*) alebo len k určitému okamihu (...*cuando me trajeron el plato*).

Zavadil – Čermák (2010, 272-274) hovoria o temporálnych rovinách. Aktuálna temporálna rovina je os určená základným referenčným bodom, ktorý je tvorený výpovednou udalosťou. Referenčný bod temporálnej roviny neaktuálnej je nejaký okamih alebo časový úsek v minulosti. Zmieňujú sa tu tiež temporálne významy. Každému temporálnemu významu odpovedá určitá paradigma, ktorú možno považovať za primárny výrazový prostriedok daného temporálneho významu. Autori však zdôrazňujú, že temporálne významy sa vyjadrujú vždy amalgamovane s modálnymi významami, čiže ide o modotemporálnu paradigmu.

Rojo – Veiga (1999, 2876) vysvetľujú problematiku času pomocou vektoru V. Vzhľadom k tomuto vektoru označujú predčasnosť ako $-V$, simultánnosť ako oV a následnosť ako $+V$. Prostredníctvom písmena O označujú centrálny bod. Rojo – Veiga (1999) všeobecne rozdeľujú slovesné časy podľa toho, či ide o realizáciu monovektoriálnu alebo bivektoriálnu. Monovektoriálnu realizáciu predstavujú časy, ktoré sú orientované priamo z východiskového bodu. Konkrétne ide o préteritum ($O - V$), prítomnosť (OoV) a futurum ($O+V$). (Rojo – Veiga, 1999, 2900)

Medzi bivektoriálne realizácie zaraďujú ante-préteritum ($((O - V) - V)$), kopréteritum ($((O - V) oV)$) a postpréteritum ($((O - V) +V)$). V tomto prípade ide o zámenu východiskového bodu v monovektoriálnych vzťahoch za referenciu, ktorá mu predchádza. (Rojo – Veiga, 1999, 2905)

2.2.1 Čas ontologický vs. čas jazykový

Zavadil – Čermák (2010, 272) ďalej popisujú aj vzťah medzi časom ontologickým a časom jazykovým. Uvádzajú, že čas ontologický je obsahovou motiváciou jazykovej kategórie času, plynie od nekonečna do nekonečna a je merateľný udalosťami. Pri použití jazyka na formuláciu nejakej myšlienky sa vytvára výpovedná udalosť, ktorá rozdeľuje sled ontologického času na prítomnosť (zahŕňa deje súčasné s výpovednou udalosťou), budúcnosť (zahŕňa deje následné k výpovednej udalosti) a minulosť (zahŕňa deje predčasné k výpovednej udalosti).

Vzťah medzi časom ontologickým a časom jazykovým rozoberá aj Guillermo Rojo Sánchez (1974). Rojo Sánchez (1974, 68-69) popisuje rôzne významy slova čas (*tiempo*). Na jednej strane popisuje čas ako fyzický fenomén, inými slovami, ako nezvratný sled okamihov, do ktorého je človek (a všetko, čo existuje) ponorený. Na druhej strane pojíma čas ako gramatickú kategóriu. Autor vysvetľuje, že tieto dve pojatia sa logicky prepájajú a sloveso je tak vnímané ako element, ktorý prostredníctvom gramatickej kategórie času vyjadruje čas fyzický.

Môžeme teda pozorovať, že rozdiel medzi časom gramatickým a ontologickým je naozaj viditeľný. Prostredníctvom času ako gramatickej kategórie vlastne vyjadrujeme čas fyzický (ontologický), ktorý predstavuje sled udalostí.

2.2.2 Časy absolútne a relatívne

RAE (2009, 1675) všeobecne rozdeľuje slovesné časy podľa nasledovných troch kritérií:

- Morfológická štruktúra (jednoduché a zložené)
- Časové zakotvenie (relatívne a absolútne)
- Vidové vlastnosti (perfektívne a imperfektívne)

Pozrieme sa bližšie na časy relatívne a absolútne, pretože sa s týmito termínmi v našej práci ešte stretne. RAE (2009, 1678) uvádza, že absolútne časy sa vzťahujú priamo k momentu výpovede, ako môžeme pozorovať vo vete *El tren se averió a pocos metros de la estación*. V tomto prípade je tvar *averió* vo vzťahu k momentu výpovede predchádzajúci. Naproti tomu, vo vete *Anunciaron que el tren se había averiado a pocos metros de la estación* je tvar *había averiado* predchádzajúci nie len voči momentu výpovede, ale aj voči momentu, ktorý je vyjadrený tvarom *anunciaron*.

RAE (2009, 1678) tiež vysvetľuje, že nie vždy jednoduché časy analogicky odpovedajú absolútnym a zložené časy relatívnym. Napríklad paradigma CANTABA predstavuje čas jednoduchý, ale relatívny, pretože sa zvykne používať vo vzťahu k inému minulému času (*Cuando llegué yo, salían ellos*). Naopak, paradigma HE HABLADO reprezentuje čas zložený absolútny, pretože sa zakotvuje v momente výpovede.

Gili y Gaya (1966, 151) označuje časy absolútne ako *tiempos directamente medidos*, čiže časy, v ktorých meriame čas priamo. Autor tu zaraďuje *el presente (hablo)*, *el pretérito perfecto absoluto (hablé)*, *el pretérito perfecto actual (he hablado)* a *el futuro absoluto (hablaré)*. Vidíme, že rovnako ako aj RAE (2009, 1678) radí paradigmu HE HABLADO medzi časy absolútne, pričom ju označuje ako *el préterito perfecto actual*. Prívlastok *actual* nám znázorňuje, že ide o čas zakotvený v prítomnosti.

Čo sa týka časov relatívnych, autor používa označenie *tiempos indirectamente medidos* a radí tu všetky ostatné časy. Tieto časy potrebujú časové zakotvenie prostredníctvom iného slovesa alebo adverbia. Keď hovoriaci vysloví napríklad samostatný tvar *cantaba* alebo *habré cantado*, človek, ku ktorému túto výpoveď smeruje sa spýta: „Kedy?“. Keďže nejde o čas absolútny, je potrebné ho vymedziť pomocou iných výrazov, napríklad *ayer cantaba*. Takisto hrá dôležitú rolu aj kontext vety a situácia, v ktorej sa hovoriaci nachádza. Autor zároveň

upozorňuje, že aj absolútne časy môžu byť z pohľadu iného času merané nepriamo (*escucho cuando tú cantas*) a naopak, relatívne časy zasa nie vždy musia byť vymedzené pomocou iného výrazu. Vyplýva z toho, že dané rozdelenie nie je pevne stanovené a nedá sa uplatniť na všetky jazykové situácie.

V tejto podkapitole sme si predstavili rôzne pohľady na problematiku kategórie času. Vo všeobecnosti môžeme zhrnúť, že slovesný čas je deiktická kategória, ktorá umožňuje vyjadriť vzťah medzi dejom a nejakým časovým bodom (moment výpovede alebo iný časový bod). Týmito vzťahmi môžu byť: súbežnosť, predčasnosť a následnosť. Práve toto zakotvenie vo vzťahu k rôznym časovým bodom je pre slovesný čas veľmi dôležité.

Kategórii času sa venujeme z toho dôvodu, že naše paradigmy HABLARÍA a HABRÍA HABLADO sa vo svojom časovom význame radia medzi časy relatívne. Relatívne časy sa obecné nevzťahujú len priamo k momentu výpovede, ale aj k iným časovým bodom. V ďalších kapitolách si však vysvetlíme, že okrem svojho časového významu môžu dané paradigmy nadobudnúť aj iné významy, modálne.

2.3 Kategória modu

Zavadil – Čermák (2010, 248) popisujú modus ako jednu z najdôležitejších morfológických kategórií španielskeho slovesa. Na začiatok je však potrebné rozlíšiť pojmy modus a modalita. RAE (2009, 1866) definuje modus ako vyjadrenie modality, pričom jeho hlavným rysom je informovať o postoji autora voči prezentovanej informácii. RAE tiež dodáva, že koncept modality je oveľa širší ako koncept modu, avšak navzájom sú úzko prepojené.

Zavadil – Čermák (2010, 248-249) popisujú funkciu slovesných modov ako morfológické vyjadrovanie určitých významov spadajúcich do širšej jazykovej kategórie modality. Modalitu obecné definujú ako psychicky motivovaný a jazykovými prostriedkami vyjadrený spôsob platnosti výpovede. Autori ďalej stanovujú päť základných modálnych významov, ktorých vznik je motivovaný tromi základnými zložkami ľudskej psychiky (rozum, vôľa a cit). Tieto modálne významy sú:

- MV reálny (charakterizuje obsah výpovede ako reálny)
- MV potenciálny (charakterizuje obsah výpovede ako imaginárny, existujúci len v predstavách)
- MV opytovací (charakterizuje obsah výpovede ako predmet výzvy k potvrdeniu alebo doplneniu informácie)
- MV voľný (charakterizuje obsah výpovede ako predmet vôle)

- MV hodnotiaci (charakterizuje obsah výpovede ako predmet hodnotenia s väčším alebo menším podielom emocionálnosti)

Zavadil – Čermák (2010) ďalej rozlišujú vyjadrovanie modality v rovine výpovede, v rovine vety a v rovine súvetia. My sa bližšie pozrieme na vyjadrovanie modality v rovine vety, pretože sa tu rozoberajú slovesné spôsoby.

RAE (2009, 1867) informuje, že všeobecne sa v tradičnej i modernej gramatike uvádzajú tri základné slovesné spôsoby, a to indikatív (*el indicativo*), subjunktív (*el subjuntivo*) a imperatív (*el imperativo*). Niektorí autori však imperatív nepovažujú za samostatný spôsob v španielčine, ale vnímajú ho ako variantu subjunktívu.

Naproti tomu, Zavadil – Čermák (2010, 250-251) vyčleňujú štyri základné mody, a to indikatív, kondicionál, imperatív a subjunktív. Práve slovesný spôsob kondicionál zahrňuje naše skúmané paradigmy HABLARÍA a HABRÍA HABLADO. Dané slovesné spôsoby sú podľa Zavadila – Čermáka morfológické vyjadrenia modálnych významov, ktoré sme si uvádzali vyššie. Konkrétne indikatív je morfológické vyjadrenie MV reálneho, kondicionál MV potenciálneho, imperatív MV voľného a subjunktív MV non-reálneho, čiže potenciálneho alebo voľného.

Okrem uvedených modálnych významov Zavadil – Čermák (2010, 251) popisujú ešte ďalšie dva, a to probabilitívny a dezideratívny. Pre tieto modálne významy však jazyk nedisponuje špecifickými výrazovými prostriedkami, a tak si ich vypožičiavajú od iných modov. To znamená, že existujú parazitne a preto ich gramatiky často prehliadajú. Na základe týchto skutočností autori vymedzujú okrem spomínaných štyroch slovesných spôsobov ešte probabilitív a dezideratív.

Téme slovesného spôsobu sa venuje aj Porto Dapena (1991, 12), pričom predstavuje tri kritériá, ktoré je treba brať v úvahu pri jeho popise. Ide o typ komunikácie, postoj hovoriaceho voči slovesnému deju a výsledok väzby, ktorá je buď vyjadrená alebo zamlčaná (známa z kontextu).

Porto Dapena (1991, 22-23) tiež upozorňuje, že pri slovesnom spôsobe nie je možné vychádzať len z jedného kritéria. Ak by sme modus brali len ako niečo, čo je syntakticky vyžadované, narazili by sme na problém napríklad pri imperatívne. Ide o to, že tvary, ktoré ho začleňujú by sa nikdy nemohli interpretovať ako väzby rozkazových slovies, pretože tie vyžadujú subjunktív. Ako príklad je uvedená ekvivalencia medzi vetami *Cierra la puerta = Te ordeno que cierres la puerta*.

Ďalší problém pri chápaní modu ako produktu reakcie predstavujú vety typu (Porto Dapena, 1991, 23):

- a) *La vuelta ciclista termina mañana. = Afirmo que la vuelta ciclista termina mañana.*
- b) *¿Estás cansado? = Te pregunto si estás cansado.*

Porto Dapena vysvetľuje, že prvý typ viet prezentuje svoj modálny obsah priamo, inými slovami, priamo vyjadruje svoj deklaratívny a opytovací charakter. Naopak, v druhom type viet je ako primárny vyjadrený deklaratívny charakter. Opytovací význam je vo vete *Te pregunto si estás cansado* vyjadrený sekundárne.

Najviac akceptovaným kritériom gramatikmi je podľa Porta Dapenu (1991, 23-24) postoj hovoriaceho voči slovesnému deju. Niektorí gramatici v tomto prípade hovoria o modálnej opozícii na základe reálnosti/nereálnosti, iní zasa na základe objektivity/subjektivity.

Koncepty modu ako produktu reakcie a modu ako postoja hovoriaceho voči výpovedi sa však v určitom zmysle zhodujú. Ide o to, že slovesá ako *decir*, *afirmar* alebo *asegurar* vyžadujú indikatív, pretože tento slovesný spôsob implikuje nejaké oznámenie. Naproti tomu, slovesá ako *desear*, *ordenar* alebo *dudar* vyžadujú subjunktív, pretože ten implikuje nejakú pochybnosť alebo pranie. Autor však na záver uznáva, že modus spoločne vytvárajú všetky tri kritériá uvedené na začiatku. (Porto Dapena, 1991, 26)

V skratke teda môžeme modus označiť ako gramatickú kategóriu, ktorá je úzko spojená s modalitou. Priblíženie kategórie modu je pre nás dôležité, pretože pri popise paradigiem HABLARÍA a HABRÍA HABLADO nás budú zaujímať nie len ich časové významy, ale aj modálne. Tieto významy budú často odrážať postoj hovoriaceho k danej výpovedi, pričom bude vyjadrovať napríklad pravdepodobnosť alebo zdvorilosť. Tejto problematike sa však budeme podrobne venovať v ďalších kapitolách.

Ako sme už uvádzali vyššie, modus nie je spätý len s postojom hovoriaceho k svojej výpovedi. Určitý typ modu môže byť syntakticky vyžadovaný aj iným výrazom.

3 Kondicionál v češtine

V češtine sa kondicionál obecné považuje za slovesný spôsob a nenachádzame tu spory o jeho zaradenie ako napríklad v španielskom jazyku. Toto tvrdenie potvrdzuje aj fakt, že sa kondicionál všeobecne označuje aj ako podmieňovací spôsob.

Grepl a kol. (2008, 320) uvádzajú, že slovesný spôsob predstavuje významy, ktoré vyjadrujú vzťah deja k skutočnosti. Čechová a kol. (2011, 173) detailnejšie popisujú, že ide o vyjadrenie modifikácií slovesného deja z hľadiska reálnosti, možnosti, nutnosti alebo nereálnosti, nenutnosti i nemožnosti jeho uskutočnenia. Obe gramatiky rozlišujú v češtine tri spôsoby, a to oznamovací (indikatív), rozkazovací (imperatív) a podmieňovací (kondicionál), pričom kondicionál rozdeľujú na prítomný a minulý.

Grepl a kol. (2008, 321) ďalej informujú, že kondicionál všeobecne vyjadruje ako základný význam nereálnosť obsahu slovesa, pričom táto nereálnosť môže byť rôzneho druhu: podmienka, pranie, neistota a iné.

Čo sa týka kondicionálu minulého, Čechová a kol. (2011, 174) ho interpretujú ako vyjadrenie nesplnenej alebo nesplniteľnej podmienky v minulosti. Ďalej popisujú aj jeho morfológickú stavbu: k menu mužského rodu (životného) sa vzťahuje kondicionál: *byl bych, byl bys, byl by, byli bychom, byli byste, byli by* + činné prídavné slovesa a niekedy sa ešte pridáva tvar *býval*: *byl bych (býval) pracoval*. So zmenou mena v rode sa menia aj koncovky (*byl/a/o býval/a/o*). Autori však upozorňujú, že tento tvar je v súčasnom živom jazyku na ústupe a nahradzujú ho tvary ako:

- indikatív (*Dopadlo to jinak.*)
- infinitív (*Přijít o den dřív, bylo by to dopadlo jinak.*)
- kondicionál prítomný (*Kdybys přišel o den dříve...*)

Čechová a kol. (2011, 174) spolu s Greplom a kol. (2008, 321) ešte dopĺňajú, že kondicionál prítomný sa používa namiesto minulého najmä vtedy, ak je zrejmé zo situácie alebo z kontextu, že dej sa neuskutočnil. Podľa Čechovej a kol. to znamená, že sa kondicionál uplatňuje predovšetkým vo sfére modalít skutočnostnej, objektívnej, ale aj istotnej, pravdepodobnostnej (zrov.: *budeš-li chtít, možná / snad přijedu / přijel bych*) a voluntatívnej (*mohu nakoupit / nakoupil bych, je-li to třeba*).

Základnou funkciou prítomného kondicionálu je podľa Čechovej a kol. (2011, 174) vyjadrovať podmienenosť deja, predovšetkým podmienku splniteľnú, teda dej možný v prítomnosti alebo v budúcnosti, pričom nemá zvláštny tvar pre budúci čas.

Ďalej uvádzajú, že v sekundárnej funkcii sa kondicionál prítomný používa na vyjadrovanie zdvorilého priania, žiadosti alebo rozkazu ako konkurenčný prostriedok imperatívu. V tomto prípade však má zmierňovací účinok: *Zavřete dveře! Zavřel byste dveře?* Vidíme, že obe predchádzajúce vety predstavujú rozkaz/žiadosť, ale v druhom prípade je ich vyjadrenie viditeľne jemnejšie. Väčšie alebo menšie zdôraznenie rozkazu či žiadosti môžeme pozorovať aj na použití interpunkčných znamienok. Grepl a kol. (2008, 321) v tomto prípade hovoria o oslabení rezolútности deja pri vyjadrovaní úcty či skromnosti: *Co byste si přáli? Dal byste si kávu? Navrhovali bychom... Řekl bych...*

Grepl. a kol. (2008, 321) ešte dodávajú, že kondicionálom prítomným sa môže vyjadrovať aj neistota v deliberatívnych otázkach (hovoriaci ich pokladá sám sebe): *Že bych raději odešel? Co by se mu mohlo stát?* Na týchto vetách vidíme, že vôbec nejde o vyjadrenie podmienky, ale o to, že autor výpovede sa nad niečím len zamýšľa, pričom vyjadruje primárne neistotu. Toto použitie je možné prirovnať k používaniu paradigmy HABLARÍA v opytovacích vetách a nepriamych otázkach v španielskom jazyku, ktoré popisujeme v podkapitole 5.3. V tomto prípade ide takisto o rétorické otázky, v ktorých hovorca vyjadruje neistotu. Tvar HABLARÍA sa však v takýchto vetách vzťahuje len k minulosti. V prítomnom čase by tomuto použitiu odpovedala skôr paradigma HABLARÉ v dubitatívnej funkcii.

Grepl. a kol. (2008, 593-594) tiež podrobnejšie rozoberajú neutralizáciu (alternáciu) kondicionálu s indikatívom. K tejto zámene dochádza napríklad pri vyjadrovaní zdvorilosti, skromnosti či úcty, ktoré sme už spomínali vyššie, ale existujú aj prípady, v ktorých nie je možné danú alternáciu funkčne objasniť. Uvádzajú napríklad situáciu, v ktorej sa študent učí na skúšky z matematiky a fyziky a vysloví vetu: *Tak matematiku už umím / bych už uměl a teď se dám do fyziky.* Ďalej informujú, že formy indikatívu a kondicionálu sa bez významového rozdielu používajú aj vo vedľajších vetách so spojkou *že* po slovesách negovaných alebo zmyslom záporných: *Nejistil jsem, že něco chybí / že by něco chybělo; Pochybuj, že lhal / že by lhal.* Autori taktiež poukazujú na nadmerné používanie kondicionálu v súvetných výpovediach so spojkou *aniž*: *Odešel, aniž (by) se rozloučil.*

Čechová a kol. (2011, 173) ešte vysvetľujú, že pod vplyvom podoby slovesných tvarov prítomných *jsi, jste* sa niekedy v písanom prejave používajú hyperkorektné nespisovné, analogické tvary *by jsi, by jsme, by jste.*

Na základe predchádzajúcich informácií môžeme zhrnúť, že kondicionál / podmienovací spôsob v češtine všeobecne vyjadruje nereálnosť obsahu slovesa. Minulý kondicionál vyjadruje nesplnenú alebo nesplniteľnú podmienku v minulosti a prítomný kondicionál podmienku splniteľnú v prítomnosti alebo budúcnosti. Mali sme možnosť vidieť, že toto nie je jediné

existujúce použitie kondicionálu, ale používa sa aj v iných významoch, a to napríklad pri vyjadrovaní zdvorilého prania, žiadosti, rozkazu atď.

Podľa Komárka a kol. (1986, 170) toto použitie nezávisí na sémantike vety, ale na jej emocionálnom zafarbení a je pre kondicionál typické.

4 Paradigma HABLARÍA

Aj v súčasnej dobe sa ešte diskutuje o tom, či kondicionál v španielčine predstavuje slovesný spôsob alebo je to jeden z časov indikatívu. Podľa Zavadila (1980, 93-94) sa vo väčšine prípadov jedná len o terminologické spory, čiže o snahu nájsť jednotné pomenovanie, do ktorého by sa dali zahrnúť všetky modálne významy paradigmy HABLARÍA.

Alarcos Llorach (1990, 106) píše, že gramatiky Španielskej kráľovskej akadémie najprv začleňovali túto formu medzi tvary subjunktívu. Andrés Bello však ako prvý poukázal na problém, že tvar HABLARÍA nie je možné zaradiť medzi ostatné tvary subjunktívu, pretože z modálneho hľadiska patrí k indikatívu. RAE následne pre tento tvar vytvorila samostatný modus nazývaný *modo potencial*.

Gili y Gaya (1966, 171-172) používa termín *futuro hipotético* a zastáva názor, že patrí bezpochybné medzi indikatívne časy a nie je možné označiť ho ako *modo potencial*. Zdôvodňuje, že je to čas relatívny, a preto má viacero použití, pričom niektoré z nich (napríklad *futuro hipotético de cortesía*) pochádzajú z pôvodného imperfekta.

V súčasnosti sa však zvykne používať názov kondicionál a radí sa medzi ostatné časy indikatívu. Hlavným dôvodom je, že kondicionál sa vyskytuje v syntaktických konštrukciách, v ktorých sa používa indikatív (*Prometió que iría.*) a naopak, nevyskytuje sa v tých, ktoré vyžadujú subjunktív (*Deseamos que fueran / *irían ustedes.*), zrov. RAE (2009, 1778)

Podobne aj Gili y Gaya (1966, 168) tvrdí, že na to, aby sme sa presvedčili, že kondicionál patrí k indikatívu stačí zameniť vo vete *dijo que vendría* sloveso *dijo* za iné, ktoré vyjadruje pochybnosť, možnosť, potrebu alebo prianie. Napríklad vo vete *mandó que viniese* musíme použiť subjunktív.

Iný postoj nachádzame u Zavadila – Čermáka (2010, 250-252), ktorí chápu kondicionál ako jeden zo všeobecne uznávaných spôsobov, ktoré sa uplatňujú v nezávislej vete v španielčine. Objasňujú, že oba jeho tvary (HABLARÍA aj HABLADO) majú indikatívny pôvod, ale vo vývoji sa tento pôvodne parazitný modus presadil natoľko, že uvedené tvary sa dnes vyskytujú častejšie vo funkcii kondicionálnej než v pôvodnej indikatívnej. Ďalej vysvetľujú, že kondicionál morfológicky vyjadruje modálny význam potenciálny (o modálnych významoch pojednávame v podkapitole 2.3). Daný modálny význam pritom charakterizuje dej predikátu ako imaginárny a zároveň v predstave závislý na splnení nejakej podmienky, ktorá môže byť explicitná alebo implicitná (*Juan vendría, si tuviera tiempo./Juan vendría.*).

Alarcos Llorach (1994, 154) tiež radí paradigmu HABLARÍA k slovesným spôsobom. Všeobecne vydeľuje tri slovesné spôsoby, a to *el indicativo*, *el condicionado* a *el subjuntivo*.

Paradigmou HABLARÍA radí spolu s paradigmou HABLARÉ do spôsobu *el condicionado*, ktorý sa všeobecne označuje tiež ako *potencial* alebo *condicional*. Autor ďalej uvádza, že tento spôsob vyjadruje význam možnosti.

Práve kvôli nejednotnej terminológii budeme v našej práci používať označenie paradigma HABLARÍA a budeme popisovať jej jednotlivé funkcie.

4.1 Funkcie paradigmy HABLARÍA

V tejto kapitole si najprv vyčleníme základné termíny, ktorými sa táto paradigma zvykne označovať a predstavíme si rozličné názory na rozdelenie jej funkcií. Následne sa budeme venovať detailnejšiemu popisu jednotlivých funkcií.

4.1.1 Problematika vyčlenenia funkcií paradigmy HABLARÍA

Čo sa týka paradigmy HABLARÍA, autori gramatík nepoužívajú na jej označenie jednotný termín. RAE (2009, 1680) ponúka prehľad slovesných tvarov a termínov, ktoré sa s nimi spájajú najčastejšie.

Bello (1874)	RAE (1931)	Esbozo (1973)	DRAE/DPD
pospretérito	potencial simple	condicional	condicional simple

Tabuľka 1: slovesný tvar HABLARÍA a jeho označenie

V Tabuľke 1 môžeme pozorovať tri rôzne označenia pre danú paradigmdu, a to *pospretérito*, *potencial simple* a *condicional simple*. Podobný prehľad uvádzajú aj Rojo – Veiga (1999, 2883), ale pridávajú tu ešte označenie *futuro hipotético* od autora Gili y Gaya (1943).

Podľa niektorých autorov však nie je možné priradiť k skúmanej paradigme žiadny jednotný termín alebo základnú funkciu, pretože vyjadruje rôzne významy. Napríklad García Fajardo vo svojom článku *Los valores del... ¿"POSPRETÉRITO"?* (2000, 29-30) vysvetľuje túto problematiku na konkrétnych ukázkach. Uvádza vety v španielčine, ktoré nie sú špecifikované žiadnym časovým údajom. Napríklad:

Estaría muy cansado.

Podľa autorky môže táto veta odkazovať do minulosti, prítomnosti aj budúcnosti. V tomto prípade nevieme, či by bol daný človek unavený teraz, keby tu bol prítomný alebo či by bol unavený zajtra večer, keby mal ťažký deň. Tiež to môže znamenať, že včera bol pravdepodobne unavený, a preto neprišiel. García Fajardo (2000, 30) tvrdí, že časová rovina, ku ktorej

odkazujeme závisí od kontextu a nie od samotnej paradigmy HABLARÍA, a preto je problematické stanoviť jej základný termín alebo funkciu.

Študovaná paradigma teda môže vyjadrovať viacero významov, čiže dochádza k asymetrii medzi formou a funkciou. Tejto téme sa venujú viacerí autori, pričom nie vždy zastávajú rovnaký názor.

Rojo – Veiga (1999, 2894) rozdeľujú významy na priame a dislokované. Tento rozdiel vysvetľujú na nasledujúcich príkladoch:

- a) *En aquel momento **tenía** treinta años.*
- b) *Me dijo que **cumpliría** treinta años al día siguiente.*
- c) *En aquel momento **tendría** treinta años.*

Prvé dve vety vyjadrujú význam priamy. Prvá veta (a) vyjadruje simultánnosť, druhá (b) následnosť. Tretia veta (c) obsahuje rovnaký časový význam ako veta (a), ale používa tvary vety (b). Ako následok sa tu objavuje pridaný modálny význam neistoty, ktorý v tomto prípade predstavuje význam dislokovaný. Autori tiež poukazujú na to, že slovesné tvary v dislokovaných významoch nestrácajú svoju modálnu vlastnosť indikatívu alebo subjunktívu napriek tomu, že k ich významu bol pridaný nový obsah modálneho rázu.

Podobný názor zastáva aj RAE (2009, 1867), ktorá hovorí o modalizovaných použitíach časov (*usos modalizados*). Taktiež pripomína, že časy, ktoré v niektorých použitíach nadobúdajú modálne charakteristiky sa nemenia na mody. Porto Dapena (1991, 42) tento proces zmeny temporálnej vlastnosti na modálnu označuje ako transmorfologizácia.

Zavadil – Čermák (2010, 252;303) používajú označenie modotemporálne paradigmy, pretože si uvedomujú, že modus sa realizuje amalgamovane s kategóriou času. Pri týchto paradigmách ďalej charakterizujú modotemporálne významy, čiže ich funkcie z modálneho a zároveň temporálneho hľadiska. Modálne a temporálne významy sme bližšie špecifikovali v druhej kapitole.

4.1.2 Významové funkcie podľa RAE

RAE (2009, 1780-1786) označuje významové funkcie paradigmy HABLARÍA nasledovne:

- *Condicional simple*
- *Futuro del pasado*
- *Condicional de conjetura (de probabilidad; epistémico)*
- *Condicional de rumor*

- *Condicional de atenuación*
- *Condicional de modestia (cortesía)*
- *Condicional factual (narrativo)*

4.1.3 Klasifikácia modotemporálnych významov podľa *Mluvnice současné španělštiny*

Zavadil – Čermák (2010, 306) vyčleňujú pri paradigme HABLARÍA tri modotemporálne významy, ktoré sa k príslušnej výrazovej forme vzťahujú centrálne, čiže tvoria centrum modotemporálneho systému.

- Indikatív metapréterita (*Me dijo que vendría con Luis.*)
- Probabilitív préterita (*Tendría entonces cincuenta años.*)
- Kondicionál eventuálny (*Los ciegos serían felices en este país.*)

5 Popis jednotlivých funkcí paradigmy HABLARÍA

V tomto oddiele sa dostávame k samotnému popisu funkcií danej paradigmy, pričom sa budeme opierať najmä o klasifikáciu podľa RAE. Jednotlivé funkcie si tiež predstavíme na reálnych ukázkach získaných z korpusov.

5.1 *El condicional simple*

Ako sme mohli vidieť v Tabuľke 1, RAE (1931), Esbozo (1973) a DRAE (2014) / DPD (2005) používajú termín *condicional (potencial) simple* ako základný pre označenie našej paradigmy.

RAE (2009, 1784) danú funkciu definuje ako vyjadrenie hypotetických situácií, ktoré sú orientované prospektívne. Tieto hypotetické situácie vyžadované v kontextoch, ktoré nie sú faktické sa môžu vyjadrovať rôznymi spôsobmi. Napríklad v závetí podmienkových viet (*Si pudiera ayudarte, lo haría.*) alebo použitím rôznych doplnení (*en tu caso, en tu lugar* atď.).

- (1) Yo **en tu lugar** no **me metería** con él.

Já na tvým místě bych si s ním nic nezačínal.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 30.3.2020. Roberto Bolaño – *Třetí říše*, prel. Anežka Charvátová.)

V ukážke (1) vidíme použitie paradigmy HABLARÍA v hypotetickej situácii, ktorá je vyjadrená pomocou doplnenia *en tu lugar*. Takisto český preklad *na tvým místě* znázorňuje, že nejde o situáciu reálnu, ale len hypotetickú.

RAE (2009, 1784) tiež zdôrazňuje, že hypotetický kontext nemusí byť vždy verbalizovaný. Napríklad sa neverbalizuje v nasledujúcom úryvku z románu Maria Vargasa Llosu *La fiesta del chivo: Yo no haría nunca nada... que no fuera por tu bien*. Avšak, adverbium *nunca* tu vyjadruje rovnaký význam ako *en ningún caso, en ninguna situación imaginable*, a preto ho môžeme zaradiť medzi, už spomínané, doplnenia. Tento prvok však môže byť úplne vynechaný tak, ako môžeme pozorovať na ukázkach (2) a (3).

- (2) Ella **vería** caer, gustosa, las cabezas de tantos funcionarios ineptos, de tantos explotadores de esclavos, de tantos ricachos engreídos, de tantos portadores de entorchados, como poblaban esta isla...

Ráda by viděla, jak padají hlavy tolika neschopných úředníků, tolika vykořisťovatelů otroků, tolika nadutých zazobanců, tolika nositelů prýmků, kteří obývají tento ostrov...

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 30.3.2020. Alejo Carpentier – *Výbuch v katedrále (Osvícené století)*, prel. Eduard Hodoušek.)

- (3) A Guajira, por ejemplo, le **encantaría** ingresar a los medios de comunicación y al ámbito musical.

(RAE – CORPES XXI, Cit. 30.3. 2020. Gabriel García Márquez – *Vivir para contarlo.*)

V oboch predchádzajúcich príkladoch sa vyskytuje predpoklad nejakej situácie, pričom hypotetický kontext nie je nijako vyjadrený.

RAE (2009, 1778) tiež poukazuje na rozdiel medzi paradigmami HABLARÉ a HABLARÍA. Pri použití HABLARÉ bude za určitých okolností nejaké tvrdenie pravdivé a hovoriaci tiež bude veriť, že tá situácia reálne nastane. Použitie HABLARÍA naopak indikuje určité okolnosti, ktoré sťažujú naplnenie výpovede. Túto definíciu môžeme aplikovať na ukážku (4).

- (4) Leonardo **cumpliría** 25 años el domingo, pero en vez de celebración en su casa habrá velorio, igual que en la de José y Wilder. Sus parientes creen que fueron asesinados por equivocación. (RAE – CORPES XXI, Cit. 30.3.2020. Misterio y dolor por triple crimen en San Fernando. *El Universal.*)

Tvar *cumpliría* v tomto prípade neoznačuje dej ako budúci, ale vyjadruje okolnosti, ktoré sťažujú naplnenie výpovede. Podľa kontextu vety vidíme, že prekážkou v uskutočnení daného deja je fakt, že Leonardo už nežije. Túto vetu by sme mohli voľne preložiť ako *Leonardo mal v nedel'u dovŕšiť/osláviť 25 rokov, ale...*

Gili y Gaya (1966, 170) vysvetľuje, že rozdiel medzi paradigmami HABLARÍA a HABLARÉ nie je modálny, ale temporálny. Ide o to, že HABLARÉ vyjadruje určitú istotu, pretože je to čas absolútny na rozdiel od HABLARÍA, ktorá predstavuje čas relatívny.

Matte Bon (1999, 41) ešte dodáva, že HABLARÉ aj HABLARÍA informujú o virtuálnych predikátoch. Rozdiel vidí v tom, že HABLARÍA sa môže vzťahovať k prítomnosti, budúcnosti aj minulosti, zatiaľ čo HABLARÉ len k budúcnosti a prítomnosti.

5.2 *Futuro del pasado*

Andrés Bello (1984, 201) označuje túto funkciu ako *pospretérito* a Gili y Gaya (1966, 167) ju charakterizuje ako budúci dej vo vzťahu k minulosti, ktorá slúži ako východiskový bod.

RAE (2009, 1783) upozorňuje, že *futuro del pasado* síce vyjadruje dej, ktorý nasleduje po inom deji v minulosti, ale neorientuje ho vo vzťahu k momentu výpovede.

- (5) Estuvo muchos años en la cárcel, pobre diablo, y al salir juró que te **mataría**...

Strávil řadu let ve vězení, chudák ďábel starý, a když ho pustili, přísahal, že tě zabije...

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 30.3.2020. Juan Marsé – *Dívka se zlatými kalhotkami*, prel. Marie Jungmannová.)

(6) Un rumor de terror comenzó a expandirse entre la multitud, que de repente comprendió que Maanu no **respetaría** la voluntad de Abgaro y **perseguiría** a los cristianos.

Davem se začal šířit zděšený šum. V tu chvíli pochopili, že Maanu nebude brát ohled na Abgarovu žádost a hodlá křesťany pronásledovat.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 30.3.2020. Julia Navarro – *Bratrstvo turínského plátna*, prel. Vladimír Medek.)

V ukážke (5) máme vetu *juró que te mataría*. Sloveso *jurar* tu označuje dej v minulosti, po ktorom nasleduje dej označený slovesom *matar*. Tento dej je vo vzťahu k minulosti vyjadrený ako budúci, čo môžeme tvrdiť aj na základe českého prekladu *přisahal, že tě zabije*. V tomto prípade je dej označený slovesom *matar* budúci aj vo vzťahu k momentu výpovede. Keďže ide o akt zabitia a osoba, ktorá mala byť obeťou ešte stále figuruje v dialógu, nemôže byť tento dej vo vzťahu k momentu výpovede minulý ani súčasný.

Príklad (6) predstavuje podobnú situáciu ako (5). Rozdiel je, že v tomto prípade nevieme určiť vzťah deja k momentu výpovede, pretože nepoznáme širší kontext danej výpovede.

Gili y Gaya (1966, 167-168) to tiež vysvetľuje na jednoduchej vete *dijo que vendría*, v ktorej je akt príchodu z pohľadu minulosti budúci. Z pohľadu prítomnosti to však môžeme vnímať tromi spôsobmi. Daný človek povedal, že príde a slovo dodržal, čiže prišiel. V tomto prípade je to akt minulý. Na druhej strane môže práve prichádzať (akt prítomný) alebo ešte len príde (akt budúci).

RAE (2009, 1783) ešte dodáva, že ak by sme v týchto vetách použili paradigmu HABLARÉ, znamenalo by to, že dej je orientovaný ako budúci aj vo vzťahu k momentu výpovede.

Matte Bon (1999, 44) dopĺňa, že táto funkcia sa zvykne vyskytovať v podradených vetách, a to hlavne pri vyjadrovaní nepriamej reči. Ďalej podotýka, že *futuro del pasado* sa môže objaviť aj v nezávislých vetách, pričom sa takéto použitia najčastejšie vyskytujú v polopriamej reči. Zavadil – Čermák (2010, 529) uvádzajú, že polopriama reč reprodukuje, čo povedala alebo čo si myslela jediná postava, o ktorej sa informuje. Zároveň dodávajú, že v španielčine sa v takýchto prípadoch používajú slovesné časy z neaktuálnej časovej roviny.

(7) Se alojaban en el hotel Alexandra, cerca del centro histórico de Turín, y al día siguiente **comenzarían** a trabajar. Marco **recorrería** las galerías de la ciudad, Sofia había pedido cita con el cardenal, y Giuseppe **se reuniría** con los carabinieri para definir los efectivos que **necesitarían** para seguir al mudo.

Ubytovali sa v hotelu Alexandria, neďaleko historického centra Turína, s tým, že príští den se pustí do práce. Marco si projde mestské štolý, Sofia už požádala o schůzku s kardinálom a

Giuseppe se sejde s carabinieri a dohodne s nimi síly, které ke sledování němého budou potřebovat.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 30.3.2020. Julia Navarro – *Bratrstvo turínského plátna*, prel. Vladimír Medek.)

Vidíme, že slovesné tvary *comenzarían, recorrería, se reuniría a necesitarían* sa už nenachádzajú v podradených vetách, ale vo vetách nezávislých. Tieto tvary označujú deje, na ktoré sa nahliada z hľadiska nejakého okamihu v minulosti, pričom nejde len o hypotézy. Potvrďuje nám to aj český preklad, v ktorom sú tieto procesy vyjadrené budúcim časom (*pustí se do práce, Marco si projde, Giuseppe se sejde, budou potřebovat*). Tento príklad zároveň predstavuje polopriamu reč, v ktorej rozprávač reprodukuje určité myšlienky a plány postáv.

Foullioux vo svojom článku *Los valores del condicional en francés y su comparación con el español* (2006, 66-67) používa pre danú funkciu termín *condicional temporal* a uvádza, že sa môže zameniť s konštrukciou *iba a + infinitív*:

*Yo lo invité a cenar y me dijo que lo **pensaría**. ~ Yo lo invité a cenar y me dijo que lo **iba a pensar**.*

5.3 *Condicional de conjetura (epistémico, de probabilidad)*

RAE (2009, 1780-1781) komentuje, že táto funkcia je analogická s takzvaným *futuro de conjetura*. Rozdiel je v tom, že *futuro de conjetura* vyjadruje pravdepodobnosť v prítomnosti, zatiaľ čo *condicional de conjetura* pravdepodobnosť v minulosti. *Condicional de conjetura* taktiež pripúšťa parafrázu *probablemente + imperfecto/indefinido* alebo *podía + infinitivo*.

(8) **Serían** las tres de la tarde, pero el cielo se había nublado y un aire frío soplaba del norte.

(RAE – CORPES XXI, Cit. 31.3.2020. Antonio Benítez Rojo – *Mujer en traje de batalla*.)

(9) A veces jugaba así con su hermana menor. Ella **tendría** dos años y él unos siete.

(RAE – CORPES XXI, Cit. 31.3.2020. Roberto Quezada – *Los potros del recuerdo*.)

(10) Lo imaginaba entintando con sus propias manos las planchas metálicas de sus semanarios La Felpa y La Sanción. Los **editaría** en una pequeña imprenta artesanal que, sin duda, **funcionaría** en un rincón de su hogar.

Viděl ho před sebou, jak vlastnoručně nanáší barvu na kovové desky svých týdeníků La Felpa a La Sanción, přesně tak, samet a trest. Pravděpodobně je vydával v malé řemeslné tiskárně, někde u sebe doma.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 31.3.2020. Mario Vargas Llosa – *Keltiv sen*, prel. Jana Novotná.)

Príklady (8), (9) a (10) predstavujú vyjadrenie pravdepodobnosti v minulosti. *Serían las tres de la tarde, pero...* by sme mohli preložiť ako *Boli asi tri hodiny poobede, ale...* a *Ella tendría dos años* ako *Ona mala asi 3 roky...* V ukážke (9) je pravdepodobný odhad veku vyjadrený aj pomocou neurčitého člena *unos*. Dané vety by sme mohli parafrázovať napríklad aj takto: *Probablemente eran las tres de la tarde... / Ella podía tener dos años..* Ukážka (10) je navyše doplnená českým prekladom z korpusu. Preklad *pravděpodobně je vydával* nám potvrdzuje, že sa jedná o dej pravdepodobný v minulosti.

RAE (2009, 1781) ďalej informuje, že v niektorých prípadoch sa môže paradigma HABLARÍA zameniť aj s konštrukciou *pudo hablar*. Napríklad vo vete typu: *No recuerdo cuánto me costaría ~ pudo costar esta cámara*. Tvar *costaría* pridáva vete význam modálneho slovesa *poder*.

Kratochvílová (2018, 138) sa zaoberá vyjadrovaním probabilitívu v opytovacích vetách a nepriamych otázkach, pričom uvádza, že probabilitív má v opytovacích vetách odlišnú funkciu ako vo vetách oznamovacích. Tento jav vysvetľuje na príkladoch, v ktorých sa vyskytuje významová funkcia *futuro de conjetura* (2018, 134):

- *Este chico será Luis.*
- *¿Quién será este chico?*

Autorka komentuje, že obsah prvej vety je prezentovaný ako nereálny, ale zároveň pravdepodobný (hovoriaci má dôvod veriť, že ten chlapec je Luis). V druhej vete hovoriaci nemá potuchy o identite daného chlapca. Hovoriaci v tejto vete vyjadruje primárne neistotu, pričom nepokladá otázku konkrétnemu adresátovi. Toto použitie paradigmy HABLARÍA zdôrazňuje dubitatívny charakter otázky.

Na základe tohto vysvetlenia môžeme tvrdiť, že *futuro / condicional de conjetura* v opytovacích vetách alebo nepriamych otázkach nadobúdajú dubitatívnu funkciu. Rozdiel je v tom, že *futuro de conjetura* sa vzťahuje k prítomnosti a *condicional de conjetura* k minulosti.

Dané tvrdenie môžeme aplikovať na nasledujúci úryvok, v ktorom sa paradigma HABLARÍA vyskytuje v opytovacej vete. V otázke *quién sería...* hovoriaci vôbec nevie o koho ide a taktiež túto otázku nepokladá konkrétnemu adresátovi. V tomto prípade sa hovoriaci zamýšľa, kto asi za dverami mohol byť, takže ide skôr o rétorickú otázku a tvar *sería* tu predstavuje dubitatívnu funkciu.

- (11) Se escuchaba, tras la puerta, el sonido de una respiración tranquila. Y, a lo lejos, un ronquido discontinuo. ¿Quién **sería** el que estaba detrás de la puerta?

(RAE – CORPES XXI, Cit. 31.3.2020. Diego Paszkowski – *El otro Gómez*.)

RAE (2009, 1781) tiež upozorňuje, že *condicional de conjetura* nie je možné zameniť s konštrukciou *ir a + infinitív* tak, ako to bolo u *futuro del pasado*, pretože v takom prípade by nadobudol časový, a nie modálny význam. Je to prirodzený dôsledok toho, že daná konštrukcia sa považuje za analytické futurum.

Podľa Foullioux (2006, 76) je *condicional de conjetura* jedným z prostriedkov, ktoré vyjadrujú takzvaný *modo probable*, pričom pripúšťa parafrázu *todo me indica que + pasado*. Ďalšími prostriedkami na vyjadrenie spomínaného *modo probable* sú *futuro de conjetura* a modálna perifráza *deber de*. Autorka vysvetľuje dané tvrdenie na nasledujúcej situácii: Juan mal ísť vlakom z Valencie do Madridu, kde ho čakali kamaráti. Vlak dorazil načas, ale Juan sa tam neobjavil. Jedna z reakcií kamarátov môže byť: *Perdería el tren (todo me indica que perdió / ha perdido el tren)*. Ďalej poukazuje na to, že keď hovoriaci použije *condicional / futuro de conjetura*, vyjadruje takmer istotu, že existuje nejaký predchádzajúci proces, ktorý danú situáciu vysvetľuje, pričom neberie do úvahy ostatné možnosti. Naopak, použitie modálnej perifrázy *deber de* by znamenalo, že hovoriaci sa najprv zamýšľal nad viacerými príčinami (ochorel, rozmyslel si to, zmeškal vlak atď.) a nakoniec vybral jednu, tú najvhodnejšiu. Môžeme teda pozorovať, že aj keď *deber de a futuro / condicional de conjetura* pripúšťajú rovnakú parafrázu *todo me indica que*, je medzi nimi určitý významový rozdiel.

Definíciu od Foullioux môžeme aplikovať na ukážku (12). Keď si všimneme kontext danej ukážky vidíme, že osoby v dialógu riešia príčinu situácie, ktorá nastala. Veta *Se olvidaría de cerrar la puerta* by sa dala parafrázovať pomocou *Todo me indica que...*, pretože hovoriaci vyjadruje takmer istotu, že sa predtým musel odohrať nejaký dej, ktorý danú situáciu vysvetľuje. Hovoriaci zároveň označuje príčinu, ktorá mu príde ako najviac pravdepodobná a nad inými vysvetleniami sa nezamýšľa. V českom preklade je význam tvaru *se olvidaría* zachytený pomocou *nejspíš*.

(12)—Pero cómo ha sido esto, madre —dijo don Fabio—. Todavía me parece mentira. —Un descuido de ésta —dijo la madre Angélica, señalando a Bonifacia—. Las dejó solas y se fue a la capilla. **Se olvidaría** de cerrar la puerta.

„Jak se to stalo, matko?“ zeptal se don Fabio. „Ještě pořád mi připadá, že to snad není ani pravda.“ „To Bonifacia nedávala pozor,“ a sestra Angélica na ni ukázala. „Nechala je samotné a šla do kaple. Nejspíš zapomněla zamknout dveře.“

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 31.3.2020. Mario Vargas Llosa – *Zelený dům*, prel. Vladimír Medek.)

Gili y Gaya (1966, 168) a RAE (2009, 1781-1782) ešte uvádzajú ďalšie využitie danej funkcie paradigmy HABLARÍA. RAE popisuje, že *condicional de conjetura* v prirad'ovacom

odporovacom súvetí pripúšťa prípustkovú parafrázu. Napríklad: *Sería muy listo, pero.... ~ Aunque fuera muy listo...* Gili y Gaya to definuje ako jemnejšie odmietnutie nejakého názoru z minulosti. Tomuto použitiu sa pri popise paradigmy HABLARÉ venuje aj Kratochvílová (2019, 17), pričom uvádza, že ide o admisívne použitie.

(13) Bush **tendría** razón desde un punto de vista filosófico, o religioso, pero los proponentes del diseño inteligente pretenden que sus ideas se enseñen junto a la teoría de la evolución en las clases de ciencias biológicas, y para ello no existe base alguna.

(RAE – CORPES XXI, Cit. 31.3.2020. Mario Méndez Acosta – *Designio... ¿inteligente?.*)

Príklad (13) môžeme interpretovať ako admisívne použitie paradigmy HABLARÍA. Daná veta by sa dala parafrázovať aj ako prípustka *Aunque Bush tuviera razón...* alebo pomocou *Admito que...*

Matte Bon (1999, 44) rozoberá tieto typy viet podrobnejšie. Uvádza, že väčšinou sa táto funkcia vyskytuje v nezávislých vetách, avšak môžeme ju nájsť aj v podradených, ktoré sú priamym predmetom slovesa vyjadrujúceho domnienku hovoriaceho (*creer, imaginar, suponer* atď): *¿Cómo es que Ernesto no vino ayer a casa de Carmen? – No sé, pero me imagino que estaría trabajando.*

5.4 *Condicional de rumor*

Významovej funkcii *condicional de rumor* sa donedávna nevenovala veľká pozornosť. Gili y Gaya (1966, 168) si všimá takéto použitie v novinách a vysvetľuje to tak, že sa jedná o preklady anglických alebo francúzskych textov, a že je to čerstvé a veľmi limitované použitie paradigmy HABLARÍA.

RAE (2009, 1782) však toto použitie rovnocenne začleňuje medzi ostatné a definuje ho ako variantu funkcie *condicional de conjetura*, ktorá sa často používa v publicistickom jazykovom štýle. Vatrican (2014, 262) vo svojom článku píše, že *condicional de conjetura* a *condicional de rumor* sa zhodujú v tom, že oba vyjadrujú nejaký dej ako hypotetický a tiež oba pripúšťajú parafrázu so spojením *puede que*:

*Todos los españoles **estarían** a salvo. Puede que todos los españoles estén a salvo.*
(condicional de rumor)

*Juan **tendría** entonces unos 40 años. Puede que Juan tuviera 40 años.* (condicional de conjetura)

RAE (2009, 1782) ešte vysvetľuje, že *condicional de rumor* slúži na opatrné poskytnutie informácií, ktoré nie sú potvrdené. V týchto prípadoch sa HABLARÍA môže zamieňať s prítomným časom alebo s imperfektom.

... *el precio que el Gobierno estaría (probablemente está/estaba) pagando...*

Matte Bon (1999, 45) to vníma tak, že týmto použitím sa autor výpovede zbavuje zodpovednosti za informácie, ktoré poskytuje alebo tým naznačuje, že daným informáciám úplne neverí. Nasledujúce ukážky sú uvedené slovnými spojeniami *Según fuentes...* a *De acuerdo a Télam...*, prostredníctvom ktorých sa autori odvolávajú na iné zdroje a zbavujú sa tak zodpovednosti za poskytnuté informácie.

(14) Según fuentes, algunos ministros **tendrían** la intención de derivar los antecedentes a la Fiscalía para que realice las investigaciones.

(RAE – CORPES XXI, Cit. 31.3.2020. Filtración del borrador de fallo es una falta de garantía en la Corte. *ABC Digital*.)

(15) De acuerdo a Télam, las víctimas **serían** turistas provenientes de la ciudad de La Paz.

(RAE – CORPES XXI, Cit. 31.3.2020. Cinco muertos por un choque en el sudeste de Salta. *Clarín.com*.)

Všeobecne na všetkých predchádzajúcich ukážkach vidíme, že autori prostredníctvom paradigmy HABLARÍA vyjadrujú, že informácie, ktoré poskytujú pochádzajú z iného zdroja. Tým pádom sú nepodložené a nemusia byť stopercentne pravdivé.

Význam tvaru *pagaría* v príklade (16) môžeme priradiť k funkcii *condicional de rumor* na základe českého prekladu. Preklad *Měla za to ovšem draze zaplatit...* naznačuje, že autor si nie je úplne istý pravdivosťou tejto informácie a pravdepodobne ju prevzal z iného zdroja.

(16) Lo **pagaría** caro, en la hoguera, acusada de brujería pero acaso, sin decirlo, de lesbianismo, de androginia.

Měla za to ovšem draze zaplatit na hranici, obviněná z čarodějnictví a možná, aniž to bylo vysloveno nahlas, i z homosexuality a androgynie.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 31.3.2020. Carlos Fuentes – *Diana, aneb Osamělá lovkyně*, prel. Martina Hulešová.)

Niektorí autori, ako napríklad Foullieux (2006, 71), označujú túto funkciu tiež ako *condicional de alteridad* alebo *condicional periodístico*.

5.5 *Condicional de atenuación*

Moliner (2006) v slovníku *Diccionario de uso del español* charakterizuje sloveso *atenuar* ako znížiť alebo len zdanlivo znížiť intenzitu, násilnosť alebo vážnosť nejakej veci či situácie.

RAE (2009, 1782-1783) uvádza, že táto funkcia odpovedá prítomnému času v kontextoch, ktoré naznačujú určitý odstup hovoriaceho od danej situácie alebo v ktorých chceme niečo zdvorilo navrhnúť či odporučiť.

V ukážke (17) by teda tvar *convendría* mohol odpovedať tvaru prítomného času *conviene*. Vidíme, že tvar *convendría* znázorňuje väčší odstup hovoriaceho od situácie a jeho návrh tak pôsobí zdvorilejšie. Keby bol v tomto prípade použitý prítomný čas, tak by tento návrh mohol vyznieť takmer ako rozkaz. Rovnako aj v českom preklade *by potřebovalo* je použitý kondicionál, o ktorom sme si v tretej kapitole písali, že sa taktiež používa pri vyjadrení zdvorilej žiadosti, návrhu či rozkazu, pričom má zmierňovací účinok.

(17) Se dice que las instituciones democráticas han caído en desprestigio. Pero esto es justamente lo que **convendría** explicar.

Říká se, že demokratická zařízení upadla do nevážnosti. Ale to je právě to, co by potřebovalo vysvětlení.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 2.4.2020. José Ortega y Gasset – *Vzpouřa davů*, prel. Josef Forbelský; Václav Černý.)

To, že hovoriaci sa snaží o zachovanie odstupu od danej situácie alebo zdvorilo niečo navrhuje môžeme interpretovať ako znižovanie intenzity jeho výpovede, čo odpovedá slovníkovej definícii od Marie Moliner.

5.6 *Condicional de modestia (cortesía)*

RAE (2009, 1750) popisuje *condicional de cortesía* ako paralelný s *imperfecto de cortesía*. V tomto kontexte dochádza k zamieňaniu týchto dvoch foriem, pričom je medzi nimi taký úzky vzťah, že fungujú takmer ako synonymá. Ich použitím vo svojej výpovedi hovorca dosahuje efekt zdvorilosti a zároveň ukazuje určitý odstup.

RAE (2009, 1783) ďalej uvádza, že obe formy sa v niektorých prípadoch dajú nahradiť aj prítomným časom, ako napríklad v tejto vete: *Desearía ~ Deseaba ~ Deseo hablar con el doctor*. Použitie prítomného času však v určitých prípadoch môže vyznieť príliš hrubo či nezdvorilo, a tak sa zvykne dávať prednosť tvarom HABLARÍA alebo HABLABA. Takéto použitie nachádzame v ukážke (18), v ktorej tvar *pediría* pôsobí zdvorilejšie ako tvar prítomného času *pido*. Zdvorilosť je prostredníctvom kondicionálu vyjadrená aj v českom

preklade, a to konštrukciou *chtěl bych vás požádat*. Vidíme, že český preklad je ešte doplnený o sloveso *chtít*. Použitie prítomného času *žadám vás* by aj v češtine mohlo vyznieť nezdvorilo.

(18)—Os **pediría** que tramitarais la audiencia con la presteza que os sea posible.

„Chtěl bych vás požádat, abyste to přijetí zařídil tak rychle, jak vám bude možné.”

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 8.5.2020. Julia Navarro – *Bratrstvo turínského plátna*, prel. Vladimír Medek.)

Bolo by zaujímavé objasniť, z akého dôvodu hovoriaci uprednostňujú použitie tvaru HABLABA pred HABLARÍA, a preto sa v stručnosti môžeme pozrieť aj na definície funkcie *imperfecto de cortesía*.

RAE (2009, 1750) napríklad opisuje toto použitie v situáciách, kedy sa hovorca chce ospravedlniť (*Me quería excusar por...*) alebo predložiť nejaký návrh (*¿No podíamos ir a alguna pensión un poco más cara, que no hubiera pulgas?*) Použitím tvaru HABLABA hovoriaci predstavuje situácie tak, akoby boli fiktívne alebo préteritné. Tieto situácie sa vzdávajú od reality s cieľom zoslabiť to, čo sa v nich oznamuje alebo vyžaduje.

Gutiérrez Araus (1995,181) poukazuje na to, že použitím tejto modálnej funkcie hovoriaci vyjadruje subjektivitu a svoj postoj voči tomu, čo hovorí. Takisto si takto udržiava určitý odstup od danej situácie.

Vidíme, že aj na základe týchto definícií je ťažké určiť rozdiel medzi užitím daných tvarov. Z časového hľadiska by sme to však mohli interpretovať tak, že *imperfecto de cortesía* znázorňuje vyššiu mieru oddialenia sa od prítomnosti. Hovoriaci si teda udržiava väčší odstup od svojej výpovede čím ju zmierňuje a vo výsledku pôsobí zdvorilejšie. Tento názor zastáva aj Reyes (1990, 69), ktorý vysvetľuje, že vo vete *Yo necesitaba dos solicitudes de ingreso, por favor* hovoriaci metaforicky oddľahuje v čase svoju požiadavku.

Podľa Gili y Gayu (1966, 169), *condicional de cortesía* nie je modálne použitie, ale pochádza z pôvodného imperfekta. Spolu s RAE (2009, 1785) poukazujú na to, že slovesá *deber*, *querer* a *poder* v tomto význame pripúšťajú tiež tvar imperfekta subjunktívu zakončený na *-ra*: *quisiera pedirte un favor, debieras trabajar*. Použitie tvarov imperfekta subjunktívu zakončených na *-se* sa však v takýchto konštrukciách nepripúšťa. Použitie HABLARA namiesto HABLARÍA vidíme v ukážke (19), v ktorej je tvar *pudieras* použitý vo význame zdvorilej žiadosti.

(19) Se hace evidente con tu presencia que te interesa mantener un intercambio con el Ballet Nacional de Cuba. ¿**Pudieras** actualizarnos sobre los proyectos en ese sentido?

(RAE – CORPES XXI, Cit. 5.4.2020. Tania Cordero - Gonzalo Galguera: Un granito de arena para el universo. *La Jiribilla*.)

Vatrican (2013, 2-3) predstavuje danú funkciu trošku inak a popisuje *condicional de atenuación* a *condicional de cortesía* ako jeden celok. Ako rozdiel uvádza, že *condicional de cortesía* sa sústreďuje na príjemcu, pričom v sebe nesie skrytú žiadosť. Zároveň však príjemcovi priamo nič nenariaďuje. *Condicional de atenuación* sa sústreďuje na hovoriaceho, stlmuje silu výpovede, ale neobsahuje skrytú žiadosť. Na druhej strane autorka podotýka, že toto zoslabenie/stlmenie (*atenuación*) je prítomné aj pri vyjadrovaní zdvorilosti, pretože aj tu sa hovoriaci snaží znížiť silu svojej výpovede, a tak lepšie dosahuje zdvorilostný efekt. Toto tvrdenie podkladá vysvetlením na nasledujúcich príkladoch:

- 1) *¿Me podrías acercar la fuente?*
- 2) *Me encantaría que me acompañaras al cine.*
- 3) *Yo diría que es azul (este jersey).*

Autorka komentuje, že prvá veta v sebe nesie spomínanú skrytú žiadosť (*acércame la fuente*). Dá sa povedať, že paradigma HABLARÍA a modálne sloveso *poder* stlmujú silu tejto žiadosti. So znížením sily žiadosti hovoriaci zároveň dosahuje efekt zdvorilosti. V druhej vete pozorujeme rovnakú situáciu. Takisto v sebe nesie žiadosť (*acompañame al cine*), znižuje sa sila žiadosti a tiež je dosiahnutý zdvorilostný efekt. V tretej vete môžeme pozorovať odlišnú situáciu. Nakoľko je v nej použité sloveso *decir*, nevyjadruje skrytú žiadosť a tým pádom ani zdvorilosť. Hovoriaci tu však znižuje silu svojej výpovede, inými slovami, znižuje silu priameho tvrdenia *este jersey es azul*. Vety (1) a (2) v sebe nesú skrytú žiadosť, a teda ich môžeme zaradiť k funkcii *condicional de cortesía*. V oboch je však prítomné aj zoslabenie sily (*atenuación*). Tretia veta je podľa autorky čistým príkladom funkcie *condicional de atenuación*. Na základe definície od Vatrican sa tieto dve funkcie v niektorých prípadoch vzájomne prelínajú a nie je medzi nimi stanovená pevná hranica.

My v tejto práci obecné vnímame rozdiel medzi funkciami *condicional de cortesía* a *condicional de atenuación* tak, že *condicional de cortesía* sa spája s vetami, ktoré skutočne obsahujú nejakú skrytú žiadosť. Ako *condicional de atenuación* vidíme použitie paradigmy HABLARÍA vo vetách, v ktorých je znížená intenzita výpovede, a v ktorých hovorca zdvorilo niečo navrhuje či odporúča. To znamená, že tieto vety v sebe nenesú žiadosť.

Vysvetlenie od Vatrican môžeme uplatniť na ukážkach (20) a (21). Prvý príklad obsahuje skrytú žiadosť (*cuéntame de qué se trata*), avšak spojenie *me gustaría* predstavuje túto žiadosť

jemnejším a zdvorilejším spôsobom. V ukážke (21) nenachádzame skrytú žiadosť, ale stlmenie autorovej výpovede. Keby v tejto situácii vyslovil vetu ako *es una pregunta ridícula*, vyznelo by to hrubšie. Pridaním tvaru *diría* teda znižuje silu tohto tvrdenia. Podľa Vatrican je takýto typ vety typický pre *condicional de atenuación*.

(20) Me **gustaría** que me contaras de qué se trata. Puedes contar con mi discreción.

(RAE – CORPES XXI, Cit. 7.4.2020. María Luisa Celis – *Dos zafiros y un rubí*.)

(21) —Yo tampoco... Me parece que hice una pregunta tonta.

—¿Tonta? Yo **diría** que es una pregunta ridícula.

(RAE – CORPES XXI, Cit. 7.4.2020. Claudio Gotbeter – *La prudencia*.)

Vatrican (2013, 3) ďalej predkladá ďalšie dve vety, ktorých interpretácia nie je tak jednoznačná.

1) *Yo me tomaría un café.*

2) *Yo pintaría la casa de azul.*

Podľa autorky sa obidva príklady dajú interpretovať ako čisto hypotetické situácie, ak hovoriaci vyjadruje len svoje želanie (dať si kávu alebo vymalovať dom na modro).

RAE (2009, 1783) ešte upozorňuje, že tieto typy viet, ktoré zdvorilo vyjadrujú nejaké pranie sa nemôžu zamieňať s prítomným časom, pretože *yo me tomaría un café* neznamena *yo me tomo un café*. Je potrebné si uvedomiť, že je v tom obsiahnutá nejaká skrytá hypotéza ako *si pudiera, si fuera posible* a podobne.

Vatrican (2013, 3) ďalej uvádza že, tieto vety môžu predstavovať aj skrytú žiadosť (*tráeme café, pintala de azul*), pričom sa hovoriaci použitím paradigmy HABLARÍA snaží znížiť intenzitu svojej výpovede. To znamená, že je tu prítomné oslabenie (*atenuación*) a zároveň je dosiahnutý aj zdvorilostný efekt. Dané príklady sú teda dvojznačné a ich pojetie závisí od kontextu.

Na základe predchádzajúcich informácií môžeme teda funkciu *condicional de cortesía* všeobecne popísať ako vyjadrenie odstupu hovoriaceho od danej situácie, pričom zdvorilo prezentuje nejakú žiadosť.

5.7 *Condicional factual (narrativo)*

RAE (2009, 1784) vyčleňuje *condicional factual* ako jednu z funkcií paradigmy HABLARÍA. Taktiež ju označuje aj ako *condicional narrativo*, pretože je veľmi podobná funkcii *imperfecto narrativo*. V našom prípade ide o zámenu paradigiem HABLARÍA a HABLÉ. Keďže je

prípustná zámena s tvarom HABLÉ, tieto vety nepopisujú hypotetické situácie, ale skutky, ktoré sa stali. Takéto použitie sa vyskytuje najmä v písanom jazyku, a to literárnom alebo žurnalistickom. RAE napríklad uvádza vetu z článku o športe: *Al final el partido **terminaría** 2-0 [...] y, después de ese parcial cinco-cero, **reduciría** diferencias Agustín Millán, poniendo el tanteador nueve-seis, cuando se **llegaría** al descanso.* Toto použitie paradigmy HABLARÍA je možné interpretovať ako *condicional factual* ak sa daný zápas už uskutočnil, a teda sú popisované deje, ktoré sa už stali a nie sú hypotetické.

5.8 Zámena paradigmiem HABLARÍA a HABLARA

Ako sme už popisovali v podkapitole 5.6, HABLARÍA sa môže pri určitých slovesách zamieňať s HABLARA v rámci významovej funkcie *condicional de cortesía*. Okrem nej sa táto zámena vyskytuje aj v podmienkových vetách, ktorým sa budeme venovať v samostatnej kapitole.

RAE (2009, 1785) ďalej informuje, že táto alternácia sa objavuje aj v konštrukciách, ktoré sú tvorené adverbium *más* a slovesom *querer*, *valer* a ďalšími podobnými. Napríklad: *¡Qué más querría ~ quisiera yo!, Más te valdría ~ valiera hacer eso.*

Takisto sa objavuje v podradených vetách, v ktorých nie je vyžadovaný subjunktív, ako napríklad v ukážke (22):

(22) Me parece que **debiéramos** tener una mejor voluntad para comprender las cosas y ponernos a la altura de un mundo moderno.

(RAE – CORPES XXI, Cit. 8.4.2020. Mario Gálvez – *El Mercurio*.)

Tvary imperfekta subjunktívu zakončené na *-se* sa v tomto prípade nepripúšťajú, rovnako ako u *condicional de cortesía*. Tiež sa vyskytuje aj v prípustkových súvetiach typu: *Aunque no diera ~ daría...*

RAE (2009, 1779) poukazuje aj na prípady, v ktorých sa používa HABLARÍA tam, kde by malo byť HABLARA. Takéto použitie sa vyskytuje napríklad v takzvaných *construcciones finales* (*Lo utilicé como reclamo para que **sería** más fácil de recordar*) alebo po *verbos de influencia* (*Le pidió que **iría** a verla*) alebo *verbos de deseo* (*Deseábamos que nos **atenderían** pronto*). Vo všetkých prípadoch sa však odporúča používať tvar HABLARA.

Alarcos Llorach (1994, 159) všeobecne považuje používanie paradigmy HABLARA namiesto HABLARÍA za zastarané a afektované. Zároveň však pripúšťa, že toto používanie je stále živé v niektorých ustálených slovných spojeniach ako napríklad *Otro gallo me cantara* alebo *Dijérase que...* namiesto *Se diría que...*

5.9 Záver k funkciám paradigmy HABLARÍA

Na záver tejto kapitoly si môžeme zhrnúť, ktoré funkcie sa dajú nahradiť alebo sú analogické s inými funkciami, a ktoré sú naopak jedinečné pre paradigmu HABLARÍA.

Kratochvílová (2019, 2-4) vo svojom článku popisuje použitia paradigmy HABLARÉ. Na základe týchto definícií môžeme odvodiť, ktoré použitia sú analogické s HABLARÍA.

Jedným z použití je vyjadrovanie pravdepodobnosti v prítomnosti, takzvané *futuro de conjetura*. Analógiu medzi *futuro de conjetura* a *condicional de conjetura* sme sa už venovali v podkapitole 5.3.

Kratochvílová ďalej vysvetľuje výskyt HABLARÉ v opytovacích vetách alebo nepriamych otázkach, v ktorých toto použitie nadobúda dubitatívny charakter. Touto témou sme sa tiež zaoberali, pričom sme opäť poukázali na analógiu paradigmy HABLARÉ a HABLARÍA. Rozdiel je v tom, že HABLARÉ je orientované do prítomnosti a HABLARÍA do minulosti.

Kratochvílová (2019, 17-18) ešte popisuje admisívne použitie paradigmy HABLARÉ, pri ktorom je známa informácia prezentovaná v novom svetle. Takýto prípad sme uvádzali tiež v podkapitole 5.3 pri popise funkcie *condicional de conjetura*. Použili sme príklad: *Sería muy listo, pero.... ~ Aunque fuera muy listo...* Keďže ide o vyjadrenie admisívu, daná veta by mohla byť parafrázovaná aj ako *Admito que fuera muy listo...* Medzi danými paradigmami môžeme opäť pozorovať analógiu, rozdiel je takisto v časovej orientácii.

Študovaná paradigma je v niektorých prípadoch analogická aj s paradigmou HABLABA, ako sme už popisovali napríklad pri *condicional de cortesía*. Tiež sme uvádzali, že daná paradigma je vo funkcii *condicional factual (narrativo)* veľmi podobná funkcii *imperfecto narrativo*. Ako uvádza RAE (2009, 1760, 1784), obe paradigmy sú v tejto funkcii zameniteľné s *pretérito perfecto simple*.

RAE (2009, 1753) ešte uvádza, že tvar HABLABA môže byť použitý namiesto tvaru HABLARÍA aj v podmienkových súvetiach alebo v rôznych konštrukciách s podmienkovým významom. To znamená, že tvar HABLABA sa môže objaviť aj pri vyjadrovaní hypotetických situácií. Tejto problematike sa ešte budeme venovať v samostatnej kapitole.

Na základe predchádzajúcich tvrdení môžeme dedukovať, že významové funkcie *futuro del pasado*, *condicional de atenuación* a *condicional de rumor* sú pre paradigmu HABLARÍA jedinečné. To znamená, že tieto funkcie nie sú analogické s funkciami iných paradigiem a nezvyknú byť ani nahradzované.

6 Paradigma HABRÍA HABLADO

V tejto kapitole sa budeme venovať paradigme HABRÍA HABLADO. Keďže ide o zložený tvar, najprv si v krátkosti zadefinujeme zložené časy v španielčine a ich vzťah s časmi jednoduchými. Následne sa budeme venovať konkrétnemu popisu danej paradigmy a jej významových funkcií.

6.1 Zložené časy v španielčine

Podľa Roja –Veigu (1999, 2869) bývajú zložené časy najčastejšie považované za plnohodnotnú súčasť slovesného systému a popisujú sa spolu s časmi jednoduchými. Takýto názor zastáva i RAE (2009, 1678), ktorá uvádza, že je nutné vnímať zložené časy ako súčasť systému. Aj keď by sa mohlo zdať, že svojou štruktúrou (sloveso *haber* + participium) patria medzi slovesné perifrázy, nie je tomu tak. Argumentujú kritériom morfológickým, inými slovami tým, že minulé prídavné sa s podmetom ani predmetom v zložených časoch nezhoduje v rode ani v čísle tak, ako je to u ostatných perifráz a nominálnych konštrukcií. RAE ako príklad uvádza:

Clara ha cantado muy bien. Los niños han cantado muy bien. (zložený čas, podmet sa nezhoduje s prídavným minulým)

Clara ya tiene decidida su opción. Están decididos a irse (ellos). (slovesná perifráza, podmet sa zhoduje s prídavným minulým)

RAE ďalej vysvetľuje, že v rámci perifráz by tvorili samostatnú skupinu, čím by sa úplne vzdialili od časov jednoduchých.

RAE (2009, 1786) popisuje paradigmy HABÍA HABLADO, HUBE HABLADO, HABRÉ HABLADO a HABRÍA HABLADO ako zložené časy, ktoré nie sú orientované priamo od momentu výpovede. Inými slovami, sú ukotvené v bode, ktorý sa nestotožňuje s momentom výpovede. Výnimku tvorí len paradigma HE HABLADO. Alarcos Llorach (1994, 165) to vysvetľuje na vete *Ya ha venido*, v ktorej sloveso *venir* predchádza momentu výpovede. Naopak, vo vete *Mañana habrá llegado* vyjadruje sloveso *llegar* predčasnosť vo vzťahu k adverbiu *mañana* a nie k okamihu výpovede. Autor ďalej uvádza, že všetky zložené časy vyjadrujú predčasnosť, a preto všetky obsahujú predponu *ante-* v Bellovej terminológii (*ante-presente, ante-futuro, ante-pospretérito* atď.).

Cartagena (1999, 2939) ešte informuje, že všetky zložené časy tvorené perifrázou *haber* + participium vyjadrujú perfektnosť procesov, ktoré označujú. To znamená, že tieto procesy boli už v rámci určitého časového úseku uskutočnené.

Alarcos Llorach (1994, 164-165) tiež komentuje rozdiel medzi časmi jednoduchými a zloženými. Používa termín *morfema de anterioridad*, ktorý podľa neho predstavuje významový rozdiel medzi jednoduchými a zloženými tvarmi. Vysvetľuje to tak, že druhý člen z dvojíc *cantas / has cantado, cantabas / habías cantado, cantaste / hubiste cantado, cantarás / habrás cantado, cantarías / habrías cantado, cantes / hayas cantado, cantarás / hubieras cantado, cantases / hubieses cantado* vždy vyjadruje predčasnosť vo vzťahu k tomu, čo označujú prvé členy z dvojice. Napríklad vo vete *Dijo que había venido* je zložený tvar *había venido* časovo umiestnený pred jednoduchým tvarom *dijo*.

Zložené časy v španielčine teda v skratke vyjadrujú predčasnosť vo vzťahu k nejakému bodu, ktorý sa nestotožňuje s momentom výpovede. Zároveň vyjadrujú perfektnosť dejov, ktoré označujú.

6.2 Funkcie paradigmy HABRÍA HABLADO

V nasledujúcich kapitolách sa už budeme bližšie venovať samotnej paradigme HABRÍA HABLADO a jej funkciám. Rovnako ako pri paradigme HABLARÍA, ani tu nenachádzame jednotný termín na jej označenie. Znovu si uvedieme prehľad používaných termínov, ktoré ponúka RAE (2009, 1680):

Bello (1847)	RAE (1931)	Esbozo (1973)	DRAE/DPD
antepospretérito	potencial	condicional	condicional
	compuesto	perfecto	compuesto

Tabuľka2: slovesný tvar HABRÍA HABLADO a jeho označenie

V Tabuľke 2 vidíme rôzne termíny, ktorými sa daná paradigma zvykne označovať. RAE (1931), Esbozo (1973) a DRAE (2014) / DPD (2005) používajú podobné termíny, a to *potencial compuesto* alebo *condicional perfecto / compuesto*. Bello (1847) používa ako základné označenie *antepospretérito*, pretože má vlastný terminologický systém. Okrem týchto termínov ešte môžeme nájsť u Roja – Veigu (1999, 2883) ďalší, a to *antefuturo hipotético* od autora Gili y Gaya (1943).

Môžeme pozorovať, že aj pri tejto paradigme je terminológia naozaj nejednotná, a preto pre ňu nemôžeme vyčleniť len jeden termín alebo jednu základnú funkciu. V tejto práci preto zostaneme pri označení paradigma HABRÍA HABLADO a opäť budeme popisovať jej rôzne významové funkcie.

6.2.1 Významové funkcie podľa RAE

RAE (2009, 1794-1795) vyčleňuje pre paradigmu HABRÍA HABLADO tieto funkcie:

- *Antepospretérito*
- *Condicional compuesto de conjetura*
- *Condicional compuesto de rumor*
- *Condicional compuesto de modestia (cortesía)*
- *Condicional compuesto*

6.2.2 Klasifikácia modotemporálnych významov podľa *Mluvnice současné španělštiny*

Zavadil – Čermák (2010, 306) uvádzajú aj pri paradigme HABRÍA HABLADO tri modotemporálne významy, ktoré tvoria centrum modotemporálneho systému, pretože sa k príslušnej výrazovej forme vzťahujú centrálnne:

- Indikatív antemetapréterita (*Nos prometieron que cuando volviésemos habrían estudiado.*)
- Probabilitív antepreterita (*Habrían dado las diez.*)
- Kondicionál ireálny (*Si hubiera salido al encuentro de ustedes, Alberto me habría besado castamente en la mejilla.*)

7 Popis jednotlivých funkcií paradigmy HBRÍA HBLADO

V tejto kapitole sa dostávame k popisu jednotlivých funkcií paradigmy HBRÍA HBLADO, pričom budeme opäť vychádzať z klasifikácie podľa RAE. Ešte predtým si však stručne priblížime rozdiel medzi paradigmami HBLARÉ, HBLARÍA, HBRÉ HBLADO a HBRÍA HBLADO.

RAE (2009, 1791) uvádza, že HBRÉ HBLADO a HBRÍA HBLADO sú paralelné časy, ktoré sa v Bellovej terminológii označujú ako *antefuturo* a *antepospretérito*. Na nasledujúcich ukázkach prevzatých od RAE si pre lepšie zorientovanie sa v danej problematike môžeme bližšie ukázať rozdiel medzi paradigmami HBLARÉ, HBLARÍA, HBRÉ HBLADO a HBRÍA HBLADO:

1. *Suponen que cuando llegue el invierno, **terminará** la guerra.*
2. *Suponen que cuando llegue el invierno, **habrá terminado** la guerra.*
3. *Suponían que cuando llegara el invierno, **terminaría** la guerra.*
4. *Suponían que cuando llegara el invierno, **habría terminado** la guerra.*

V prvých dvoch vetách vidíme tvar prítomného času indikatívu *suponen*. Ďalej tieto vety obsahujú tvar *llegue* (subjuktív prézentu), ktorý je vo vzťahu k tvaru *suponen* následný. Rozdiel medzi týmito dvoma výpoveďami predstavujú tvary *terminará* a *habrá terminado*, pretože tvar *terminará* je vo vzťahu k *llegue* simultánný a tvar *habrá terminado* je voči tvaru *llegue* predchádzajúci. Inými slovami, v prvom prípade vojna skončí s príchodom zimy a v druhom skončí ešte predtým, než začne zima. Vo vetách 3 a 4 je situácia podobná, ale tentokrát máme tvar *suponían* (indikatív imperfekta), čiže na dej nazeráme z minulosti, a teda ide o súslednosť časovú. Vo vete číslo 3 vojna skončí rovnako ako vo vete 1, čiže s príchodom zimy a vo vete 4 skončí ešte pred príchodom zimy. Tvary *habrá terminado* a *habría terminado* teda znázorňujú predčasnosť, ktorá sa odráža aj v Bellovej terminológii, a to prostredníctvom predpony *ante-* (*antefuturo* a *antepospretérito*). RAE (2009, 1792) ešte dopĺňa, že pred tvary *habrá terminado* a *habría terminado* je možné pridať aj adverbium *ya*.

7.1 *Antepospretérito*

Ako sme už spomínali vyššie, termín *antepospretérito* pochádza z terminológie Andrésa Bella. RAE (2009, 1680) uvádza, že Bellov terminologický systém je kompozičný a jeho termíny sa skladajú z predpôn. Takže termín *antepospretérito* sa interpretuje ako [ante[pos[pretérito]]]. To znamená, že tento termín označuje čas, ktorý predchádza inému času a zároveň je definovaný

ako následný vo vzťahu k ďalšiemu času, ktorý je préteritný. Inými slovami, tvar HABRÍA HABLADO je následný voči tvaru HABLÉ alebo HABLABA a prechádzajúci vo vzťahu k tvaru HABLARÍA.

Gili y Gaya (1966, 173) používa označenie *antefuturo hipotético*, ktoré nadväzuje na paradigmu HABLARÍA, ktorú pomenúva ako *futuro hipotético*. Vysvetľuje, že ide o vyjadrenie deja ako následného vo vzťahu k nejakému momentu v minulosti a zároveň tento dej predchádza inému deju. Napríklad vo vete *Nos prometieron que cuando volviésemos habrían estudiado* je dej vyjadrený tvarom *habrían estudiado* následný vo vzťahu k tvaru *prometieron*, ale predchádzajúci voči tvaru *volviésemos*. Autor ešte uvádza, že HABRÍA HABLADO je čas relatívny, a preto sa používa aj v iných významoch.

RAE (2009, 1794) tiež konštatuje, že paradigma HABRÍA HABLADO sa častejšie používa v modálnej interpretácii ako v časovej (*antepospretérito*). K tejto téme sa vyjadruje aj Cartagena (1999, 2959), ktorý analyzoval paradigmu HABRÍA HABLADO v šiestich rôznych románoch a vo výsledku našiel len jeden príklad, v ktorom bol daný tvar použitý v časovom význame. To znamená, že pri skúmanej paradigme jasne prevažovalo modálne použitie. Na základe nášho vyhľadávania ukážok v korpusoch môžeme s týmto tvrdením súhlasiť, pretože bolo zložitých nájst' príklady, v ktorých bola táto paradigma použitá v časovom význame. Vo väčšine prípadov sa skutočne vyskytovala v modálnych významoch. Nakoniec sa nám v korpuse InterCorp podarilo nájst' nasledujúce prípady, na ktorých môžeme vidieť paradigmu HABRÍA HABLADO vo funkcii *antepospretérito*:

(23) Los futboleros tenemos una forma adicional de medir el tiempo de la que a buen seguro carecen los demás individuos: la celebración del Campeonato del Mundo de selecciones cada cuatro años. Recuerdo cómo desde niño solía calcular al término de uno de ellos la edad que ya **habría cumplido** al comenzar el siguiente, y cómo ambas cosas, la edad y el acontecimiento, me parecían remotos y hasta improbables.

My futboloví fanoušci se řídíme jiným kalendářem než ostatní: čas měříme podle čtyřletého cyklu mistrovství světa ve fotbale. Vzpomínám, jak jsem už jako kluk vždycky při skončení jednoho mistrovství počítal, kolik mi bude let, až začne další, a jak mi obě ty události, mé stáří i další šampionát, připadaly nepravděpodobné.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 7.5.2020. Javier Marías – *Divoši a citlivky. Fotbalové fejetony*, prel. Anežka Charvátová.)

(24) Miró su reloj: dentro de dos horas **habría terminado** su servicio y quedaría libre por veinticuatro horas.

Pohlédl na hodinky: za dvě hodiny mu skončí služba a bude mít čtyřadvacet hodin volno.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 7.5.2020. Mario Vargas Llosa – *Město a psi*, prel. Miloš Veselý.)

V ukážke (23) máme slovesný tvar *habría cumplido*. Tento tvar označuje dej, ktorý je vo vzťahu k tvaru *solía* následný. Ďalší dej nemáme vyjadrený prostredníctvom slovesného tvaru, ale spojením *al comenzar*. Vo vzťahu k tomuto spojeniu je dej označený tvarom *habría cumplido* predchádzajúci. V tomto prípade sa môžeme oprieť aj o český preklad *počítal, kolik mi bude let, až začne další*. Aj na preklade vidíme, že autor výpovede sa zaujíma o to, aký vek dovŕši ešte pred začatím ďalších majstrovstiev.

V príklade (24) sa nachádza tvar *habría terminado*, ktorý označuje dej nasledujúci po deji vyjadrenom formou *miró*. Tvar *habría terminado* zároveň vyjadruje dej predchádzajúci vo vzťahu k časovému spojeniu *dentro de dos horas*. Toto časové spojenie vyjadruje dej, pri ktorom budú dovŕšené dve hodiny, ale daný človek bude mať v tomto čase svoju prácu už vykonanú. To znamená, že skončí skôr, ako prejdú dve hodiny. V českom preklade *za dvě hodiny mu skončí služba* však nie je jasne vyjadrené, že služba skončí o niečo skôr ako o dve hodiny.

Po zhrnutí prechádzajúcich informácií môžeme v skratke uviesť, že termín *antepospretérito* sa skladá z predpôn *ante-* a *pos-*. Predpona *ante-* vyjadruje predčasnosť, zatiaľ čo *pos-* následnosť. To znamená, že tento termín označuje dej, ktorý nasleduje po inom deji v minulosti a zároveň predchádza ďalšiemu deju.

7.2 *Condicional compuesto de conjetura*

Gili y Gaya (1966, 173) uvádza, že rovnako ako paradigma HABLARÍA, tak aj HABRÍA HABLADO môže vyjadrovať pravdepodobnosť alebo predpoklad v minulosti. Ďalej informuje, že takéto použitie sa dá parafrázovať konštrukciou *supongo que + pluscuamperfecto*. RAE (2009, 1794) ešte dopĺňa, že ako parafrázu je možné použiť aj spojenie *probablemente + pluscuamperfecto*.

(25) Mariana saludó cordialmente, con esa voz un tanto ronca que Antonella ya conocía tan bien. Antonella, la observó de cerca. Sintió su delicioso perfume. Escuchó el tintineo de sus pulseritas de oro. Vio sus dientes perfectos enmarcados en esos labios carnosos que Michael **habría besado** tantas veces.

(RAE – CORPES XXI, Cit. 13.5.2020. María Luisa Celis – *Dos zafiros y un rubí*.)

(26) Supuse que me **habría visto** hablando con el tipo y le **habría faltado** tiempo para plantarse disparada a mi lado intentando evitar males mayores.

Así vió, jak se s chlápken bavím a vystřelila hned za mnou, aby mě uchránila od většího zla.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 13.5.2020. Lucía Etxebarria – *Beatriz a nebeská těl(es)a*, prel. Hana Kloubová.)

V ukázkach (25) a (26) môžeme vidieť použitie paradigmy HABRÍA HABLADO vo funkcii *condicional compuesto de conjetura*. V oboch prípadoch ide o vyjadrenie pravdepodobnosti v minulosti. Prvý príklad obsahuje slovesný tvar *habría besado*, ktorý označuje dej predchádzajúci vo vzťahu k deju vyjadrenom tvarom *vio*. Podľa kontextu vety môžeme dedukovať, že autor výpovede len predpokladá, že sa daný dej odohral. Táto veta by sa dala parafrázovať aj ako ...*Michael probablemente había besado tantas veces*. V ukážke (26) nachádzame deje vyjadrené prostredníctvom *habría visto* a *habría faltado*, ktoré predchádzajú deju označenému slovesom *supuse*. Tu máme k dispozícii aj český preklad, ktorý nám prostredníctvom častice *asi* naznačuje, že ide len o deje pravdepodobné. Aj v tomto prípade by bola možná parafráza konštrukciou ...*probablemente me había visto... había faltado...*

Gili y Gaya (1966, 173) tiež poukazuje na to, že aj tento tvar môže nadobudnúť význam prípusťkovej konštrukcie. Ide o situácie, kedy chce hovorca niekomu jemnejším spôsobom oponovať. Autor uvádza ako príklad vetu *Enrico habría tenido una vida borrascosa, habría cometido innumerables delitos, pero conservó siempre inalterable su fe*. Daná veta by sa dala parafrázovať aj pomocou *admito que*, ako sme si uvádzali už pri funkcii *condicional de conjetura*. Porto Dapena (1991, 68) označuje toto použitie ako vyjadrenie skepticizmu alebo nedôverčivosti. Ako príklad predkladá odporováciu konštrukciu, ktorá takisto nadobúda význam prípusťky: *A Julio le habría tocado la lotería, pero seguía tan tacaño como de costumbre*. Takéto použitie paradigmy HABRÍA HABLADO môžeme podľa Kratochvílovej (2019, 17) označiť ako admisívne.

Paradigma HABLARÍA aj HABRÍA HABLADO teda v tomto význame vyjadrujú pravdepodobnosť v minulosti. Rozdiel je v tom, že použitím funkcie *condicional simple de conjetura* hovorca informuje o nejakom deji, ktorý vníma v nejakom momente v minulosti ako pravdepodobný. *Condicional compuesto de conjetura* predstavuje ako pravdepodobný dej, ktorý sa stal ešte pred nejakou inou situáciou v minulosti. Ak by ho chcel autor výpovede predstaviť ako prostú informáciu bez významu pravdepodobnosti, urobil by to prostredníctvom tvaru HABÍA HABLADO. Paradigma HABLARÍA by v takomto prípade bola vyjadrená formou HABLÉ alebo HABLABA.

RAE (2009, 1795) ešte poukazuje na to, že paradigmy HABLARÍA a HABRÍA HABLADO sa nezvyknú zamieňať, avšak, táto alternácia bola pozorovaná vo vetách typu:

¿Llegaría a tiempo? ~ ¿Habría llegado a tiempo? V tomto prípade je daná alternácia možná, a to ak ide o situáciu, v ktorej je predpoveď príchodu situovaná pred momentom výpovede.

7.3 *Condicional compuesto de rumor*

Condicional compuesto de rumor má ten istý význam ako *condicional simple de rumor*. Autor výpovede prostredníctvom tejto funkcie vyjadruje, že informácie, ktoré poskytuje nemusia byť pravdivé, pretože pochádzajú z iného zdroja. Stručne povedané ide len o niečo, čo sa povráva.

RAE (2009, 1794) uvádza, že niektoré manuály na písanie publicistických článkov vylučujú významovú funkciu *condicional / condicional compuesto de rumor*. Nejedná sa pritom o nesprávne použitie, ale o to, že nejaká klebeta by nemala byť prezentovaná ako správa alebo informácia. Napriek tomu sa táto významová funkcia bežne vyskytuje v publicistickom jazykovom štýle, ako sme už uvádzali pri paradigme HABLARÍA.

(27)Según el policía, uno de los ladrones **habría enamorado** a la hija de la dueña de las joyas. (RAE – CORPES XXI, Cit. 14.5.2020. Policía detiene a cogotos y a ladrones de joyas. *Página Siete*.)

(28)En diciembre del año 29, los franceses volvían a franquear los Alpes. Carlos Manuel, según los pactos, **habría debido dejarlos pasar**, pero así para dar prueba de lealtad, volvía a proponer sus pretensiones sobre el Monferrato y solicitaba seis mil soldados franceses para sitiar Génova, que desde luego era su idea fija.

V prosinci roku dvacátého devátého Francouzi znovu překročili Alpy, Carlo Emanuele je měl podle dohody nechat projít, ale snad aby podal důkaz své loajálnosti, předložil znova své nároky na Monferrato a vyzval šest tisíc francouzských vojáků, aby obsadili Janov, což byla zcela určitě jeho fixní idea.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 14.5.2020. Umberto Eco – *Ostrov včerejšího dne*, prel. Zdeněk Frýbort.)

Predchádzajúce príklady predstavujú použitie paradigmy HABRÍA HABLADO vo funkcii *condicional compuesto de rumor*. Ukážka (27) pochádza z novinového článku a (28) je úryvok z románu, takže vidíme, že daná funkcia sa používa aj mimo publicistického jazykového štýlu. Autori výpovede v oboch prípadoch prostredníctvom konštrukcií *según el policía* a *según los pactos* vyjadrujú, že ide o informácie z iného zdroja, a teda nemusia byť pravdivé. V druhej ukážke máme k dispozícii aj český preklad *měl nechat projít*, ktorý taktiež odráža neistú pravdivosť poskytnutých informácií.

7.4 *Condicional compuesto de modestia (cortesía)*

Touto funkciu, rovnako ako aj prostredníctvom *condicional simple de modestia*, hovorca ukazuje určitý odstup od situácie a zároveň zdvorilo vyjadruje svoju žiadosť, prianie a iné.

Podľa RAE (2009, 1795) sa *condicional compuesto de modestia* používa viac v americkej španielčine, než v tej európskej. Ďalej informuje, že sa môže zamieňať s viacerými tvarmi. Napríklad vo vete *Habría querido hablar con usted un momentito* sa tvar *habría querido* môže nahradiť tvarom *quiero, quisiera, hubiera querido, quería, he querido*.

(29)Míralo, aquí está. Mañana entra a prensa. En la editorial les pedí un poco más de tiempo porque no quería dejarte sin conocer los últimos capítulos. Claro que me faltó leerte un trozo bastante largo, pero en tu estado... en fin. Sólo quería compartírtelo. Me **habría gustado** muchísimo que presentaras el libro, pero dadas las condiciones... Oye, no pongas esa cara. De todos modos pienso darte crédito.

(RAE – CORPES XXI, Cit. 16.5.2020. Rosa Beltrán, *Alta infidelidad*.)

(30)Lo que yo **hubiera querido** es que Leticia no sufriera, bastante cruz tenía encima y ahora con el nuevo tratamiento y tantas cosas.

Já bych si přála, aby Leticia netrpěla, stačí ten kříž, co musí nést, a teď ta nová léčba a vůbec.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 16.5.2020. Julio Cortázar – *Konec hry*, prel. Mariana Housková.)

V ukážke (29) vidíme tvar *habría gustado*, ktorý predstavuje funkciu *condicional compuesto de modestia*. Pomocou tohto tvaru hovorca zdvorilo vyjadruje svoje prianie, pričom zdvorilosť v tejto výpovedi ešte podčiarkuje použitie slovesa *gustar*. Príklad (30) znázorňuje možnosť zameniť v tejto funkcii tvar *habría querido* za *hubiera querido*. Aj v tomto prípade sa však zachováva rovnaký význam vety, ktorým je zdvorilé vyjadrenie priania. Podľa RAE (2009, 1795) alternujú tieto dve paradigmy vo väčšine kontextov. Tiež uvádza, že v americkej španielčine sa dáva prednosť skôr použitiu paradigmy HUBIERA HABLADO. Všeobecne sa však bežne používajú obe formy a niekedy alternujú len zo štylistických dôvodov.

Gili y Gaya (1966, 173) poukazuje na to, že v tomto prípade sa tvar HABRÍA HABLADO môže nahradzovať aj tvarom HABLASE. Aj keď sa gramatici s touto formou veľmi nestotožňujú, v hovorenom jazyku sa zvykne bežne používať. Naopak, v prípade paradigmy HABLARÍA nie je možné použiť vo funkcii *condicional de modestia* tvar imperfekta subjunktívu zakončený na *-se*, ako sme už spomínali v podkapitole 5.6.

Autor tiež uvádza, že v prípade podmienkových viet a výrazov zdvorilosti sú pri paradigme HABRÍA HABLADO limity medzi používaním tvarov indikatívu a subjunktívu nejasnejšie ako v prípade paradigmy HABLARÍA, a to hlavne v hovorenom jazyku.

7.5 *Condicional compuesto*

RAE (2009, 1795) uvádza, že paradigma HABRÍA HABLADO sa vyskytuje v podobných syntaktických kontextoch ako HABLARÍA. Ide o jej výskyt v závetí nereálnych podmienkových súvetí. Týmto použitím sa však ešte budeme zaoberať v samostatnej kapitole venovanej podmienkovým vetám.

RAE ďalej píše, že informácia, ktorá zodpovedá závetiu podmienkového súvetia môže byť vyjadrená aj inými spôsobmi. Napríklad prostredníctvom takzvaných *oraciones de relativo libre* (*El que estuviera al tanto se habría dado cuenta inmediatamente de lo que ocurría*) alebo pomocou doplnenia, ktoré odkazuje na hypotetickú situáciu, napríklad *en ese caso*. V ukážke (31) vidíme použité podobné doplnenie, konkrétne *en mi caso*, ktoré je do češtiny preložené ako *v mém případě*. Práve toto doplnenie predstavuje hypotetickú situáciu, ktorá je aj v češtine zachytená prostredníctvom kondicionálu.

(31) Resulta absurdo citarme a mí mismo como él, truco publicitario que, si bien aportó rentas de imagen a Cayo Julio César en su campaña de las Galias, **en mi caso habría sido** calificado, y con razón, de pedantería injustificable.

Je nesmyslné citovať sám sebe ve tretej osobe, takový reklamný trik sice vylepšil obraz Gaia Julia Caesara a jeho ťaženie do Galie, ale v mém prípade by byl spíš označen, a to plným právem, za neodpustiteľné školometství.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 14.5.2020. Arturo Pérez Reverte – *Dumasův klub aneb Richeliův stín*, prel. Anežka Charvátová.)

RAE (2009, 1795) tiež informuje, že časové príslovky negatívne sa zaraďujú práve k týmto doplneniam, čiže napríklad *nunca* a *jamás* sa interpretujú ako *en ningún caso / en ninguna hipotética situación*. Použitie *jamás* nachádzame v ukážke (32). Takisto v češtine je použitý kondicionál, pretože *nikdy* predstavuje nejakú hypotetickú situáciu.

(32)...sólo yo sabía ahí en esa reunión quién era el Che Guevara, y me hirió oír esas cosas, gente que **jamás habría hecho** ni la milésima parte de lo que fue capaz de hacer el Che... Pero te digo, yo no sé, yo no soy una persona instruida ...

Na té schůzi jsem věděl jenom já, kdo to byl Che Guevara, a dotklo se mě, že o něm takhle mluví lidi, co by nikdy neudělali ani miliontinu toho, co dokázal Che... Ale jak říkám, já nevím, já nemám žádné vzdělání...

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 14.5.2020. Ernesto Sabato – *Abaddón zhoubece*, prel. Anežka Charvátová.)

Aj Porto Dapena (1991, 65) poukazuje na to, že pri tomto použití nie je vždy potrebná podmienka. Stačí, že to čo tvrdí autor výpovede je v rozpore s činmi alebo okolnosťami. Príkladom takejto situácie je použitie odporovacieho súvetia, ako môžeme pozorovať v nasledujúcej ukážke:

(33)Lo **habría hecho** a partir del día siguiente, pero no pudo levantarse de la cama, atacado por cólicos violentos.

Byl by s tím začal hned následující den, ale nemohl ani vstát z postele, protože ho přepadly prudké zažívací potíže.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 14.5.2020. Isabel Allende – *Dcera štěstěny*, prel. Monika Baďurová.)

Matte Bon (1999) rozdeľuje použitie paradigmy HABRÍA HABLADO podľa toho, či sa vzťahuje k chronologickej prítomnosti, budúcnosti alebo minulosti. Vysvetľuje, že pri odkazovaní k chronologickej prítomnosti ide o vyjadrenie nereálnych situácií, ktoré závisia od určitých podmienok, pričom tieto podmienky neboli zrealizované. Minulé participium v týchto vetách vyjadruje skutok, ktorý sa mal stať v minulosti. Ako príklad používa podmienkovú vetu:

- *Si tuviera dinero, ahora no estaría en estas condiciones porque ya me habría comprado una casa.*

Matte Bon (1999, 119) však ďalej upresňuje, že v skutočnosti sa aj tu jedná o popisovanie prítomnej situácie, ktorú predpokladajú určité činy z minulosti. Podľa neho je zaujímavé si všimnúť, že ak chce hovoriaci predstaviť hypotézu o minulosti, musí vyjadriť tiež hypotézu o inej prítomnosti, ktorá zdieľa s minulosťou nejaké charakteristiky. Odôvodňuje to tým, že sa v minulosti nedajú vyjadrovať podmienky, pretože ide o hypotetické konštrukcie a tie sa výlučne spájajú len s prítomnosťou alebo budúcnosťou. Inými slovami, v minulosti sa dajú popisovať len skutky, ktoré sa buď stali alebo nestali, a preto v nej nie je možné vyjadrovať hypotetické podmienky.

Na základe toho, čo predkladá Matte Bon by sme uvedený príklad teda mohli chápať tak, že vety *si tuviera dinero, ahora no estaría en estas condiciones* predstavujú hypotézu o inej

prítomnosti a veta *ya me habría comprado una casa* hypotézu o minulosti, ktorá sa určitým spôsobom týka aj prítomnosti.

Odkazovanie paradigmy HABRÍA HABLADO k chronologickej minulosti sa podľa Matte Bona (1999, 120) spája s vyjadrovaním pravdepodobnosti v minulosti.

Vysvetlenie Matte Bona ohľadne uvedeného podmienkového súvetia je veľmi zaujímavé, avšak jeho teóriu nevieme aplikovať na vety typu *Si hubiera tenido tiempo, lo habría hecho*. Autor na jednej strane tvrdí, že ak chceme v minulosti vyjadrovať hypotetické podmienky, musíme vysloviť hypotézu o inej prítomnosti, ktorá má s minulosťou niečo spoločné. Na druhej strane uvádza, že pri odkazovaní paradigmy HABRÍA HABLADO do minulosti ide o vyjadrovanie pravdepodobnosti. Príklad, ktorý sme uviedli sa nevzťahuje ani k jednej z možností, pretože nejde o vyjadrenie pravdepodobnosti v minulosti a nie je vyslovená ani hypotéza o inej prítomnosti. Práve naopak, daná veta vyjadruje hypotézu o minulosti, ktorá s prítomnosťou nezdieľa žiadne vlastnosti. Autorove vysvetlenie teda vyznieva trochu sporne.

7.6 Záver k funkciám paradigmy HABRÍA HABLADO

Na základe predchádzajúcich kapitol môžeme pozorovať, že paradigma HABLARÍA má oproti HABRÍA HABLADO o niečo viac významových funkcií. HABRÍA HABLADO nedisponuje významovými funkciami ako *condicional de atenuación* a *condicional factual (narrativo)*. Funkcie, ktoré zdieľajú obe paradigmy majú podobný význam. Základný rozdiel je v tom, že tvar HABRÍA HABLADO vyjadruje predčasnosť.

Čo sa týka alternácie s inými paradigmami, HABRÍA HABLADO sa často zamieňa s HUBIERA HABLADO v podmienkových vetách a vo funkcii *condicional compuesto de modestia*. Pri vyjadrovaní zdvorilosti sa daná paradigma môže nahrádzať aj inými tvarmi.

Paradigmy HABLARÍA A HABRÍA HABLADO sú však nie si natoľko podobné, aby sa mohli zamieňať medzi sebou. Ako sme už uvádzali vyššie, takáto zámena je možná len pri vyjadrovaní pravdepodobnosti v dejoch, ktoré sú situované pred momentom výpovede.

Situácia v češtine je v tomto prípade odlišná, pretože minulý kondicionál sa v nej už prakticky nepoužíva. Napríklad aj Čechová a kol. (2011, 174) informujú, že tvar *byl bych (býval)* + činné prídavné slovesa je v češtine na ústupe a bežne je nahradzovaný kondicionálom prítomným, ako môžeme pozorovať v nasledujúcich ukážkach:

(34) Con las orejas coloradas, Severo intentó negar lo que había hecho, pero ella no le dio tiempo de enredarse en mentiras. —Yo **habría hecho** lo mismo, sobrino.

Severo, rudý až za ušima, se svůj čin snažil popřít, ale Paulina mu nedala čas, aby se zapletl do vlastních lží. „**Udělal bych** totéž, synovče.“

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 25.5.2020. Isabel Allende – *Sépiový portrét*, prel. Monika Baďurová.)

(35)De verdad que hace dos meses **me habría puesto a barnizar** yo misma. Pero ahora me siento demasiado cansada como para meterme en semejantes berenjenales.

Popravdě, ještě před dvěma měsíci **bych se pustila do lakování** sama. Ale teď jsem příliš unavená na to, abych se pouštěla do takové anabáze.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 25.5.2020. Lucía etxebarría – *Láska, zvědavost, prozac a pochybnosti*, prel. Hana Kloubová.)

Vidíme, že v oboch českých prekladoch je použitý tvar kondicionálu přítomného, ale význam vety zostáva zachovaný. Záměna přítomného a minulého kondicionálu v češtině je teda, na rozdiel od španielčiny, bežne zaužívaná.

8 Paradigmy HABLARÍA a HABRÍA HABLADO v podmienkových vetách

V tejto kapitole sa budeme venovať podmienkovým vetám. Stručne si predstavíme tri základné typy a zameriame sa najmä na použitie paradigiem HABLARÍA a HABRÍA HABLADO a na ich alternáciu s inými paradigmami. Taktiež budeme uvádzať aj vzorové príklady získané z korpusov.

Podmienkové vety nám obecné slúžia na vyjadrenie nejakej hypotézy alebo podmienky, ako už vyplýva z ich názvu. RAE (2009, 3527) ich všeobecne popisuje ako súvetia pozostávajúce z hlavnej a vedľajšej vety. Hlavná veta sa označuje ako *apódosis* (niekedy tiež *condicionada* alebo *consecuente*) a vedľajšia veta ako *prótasis* (*condicionante*, *antecedente*). V tejto práci budeme používať terminológiu od Zavadila – Čermáka (2010, 520) a hlavnú vetu budeme označovať ako závetie a vedľajšiu vetu predvetie.

RAE (2009, 3571) tiež informuje, že najpoužívanejšou spojku v podmienkových súvetiach je spojka *si*. Zároveň upozorňuje, že túto spojku nie je možné spájať s paradigmou HABLARÍA (**si tendrías dinero*), s prítomným časom v subjunktíve (**si tengas dinero*), so zloženým minulým časom v subjunktíve (**si hayas tenido dinero*) a s jednoduchým futurom (**si tendrás dinero*).

Montolío (1999, 3657) spolu s RAE (2009, 3571 – 3573) vyčleňujú tri základné typy podmienkových súvetí, a to reálne (*reales*), potenciálne (*potenciales*) a nereálne (*irreales*).

8.1 Podmienkové súvetia reálne

Podľa RAE (2009, 3571) tieto súvetia obsahujú deje, ktoré sú považované za pravdivé alebo očakávané. Ďalej informuje, že tieto deje môžu byť aktuálne, budúce alebo obvyklé/opakované. Ako základnú schému tohto typu súvetia uvádza *Si + presente de indicativo + presente de indicativo / futuro de indicativo*.

(36) **Si crees** que te atacan, **te defiendes**, ésa es una ley natural.

(RAE – CORPES XXI, Cit. 18.5.2020. Roberto Bolaño – *Carnet de baile*.)

(37) **Si damos** vuelta a la derecha te **mostraré** la plaza.

(RAE – CORPES XXI, Cit. 18.5.2020. Homer Aridjis – *La zona del silencio*.)

Podmienkové súvetie (36) obsahuje vo svojom závetí prítomný čas a súvetie (37) budúci čas jednoduchý. Závetie prvej vety predstavuje následok deja, ktorý je obvyklý a závetie druhej vety označuje dej budúci. Montolío (1999, 3664) ešte dopĺňa, že konštrukcia, ktorá v závetí

obsahuje futurum môže vyjadrovať aj sľub či zámer (*Si no cumplen lo que han dicho, las próximas elecciones votaremos a otro partido*).

Montolío (1999, 3665) tiež informuje, že v závetí týchto viet sa môže vyskytnúť aj paradigma HABLARÍA. Toto použitie opisuje ako vyjadrenie odstupe hovoriaceho od danej situácie, pričom poukazuje na to, že informácie, ktoré podáva pochádzajú z iného zdroja. Taktiež uvádza, že takéto použitie sa vyskytuje najmä v žurnalistike. Na základe našich poznatkov z predchádzajúcich kapitol teda môžeme tvrdiť, že ide o použitie významovej funkcie *condicional de rumor* v podmienkových vetách (*Se rumorea que las centrales sindicales quemarían los acuerdos si no se ofrece trabajo a sus afiliados*).

My sme však v korpuse našli aj prípady, kedy paradigma HABLARÍA v závetí podmienkových súvetí reálnych vyjadrovala významovú funkciu *condicional de cortesía (modestia)* alebo *condicional de atenuación*. Ukážka (39) predstavuje funkciu *condicional de cortesía*, pretože vyjadruje skrytú žiadosť (*úsalo*). Použitím paradigmy HABLARÍA a slovesa *agradar* je dosiahnutý zdvorilostný efekt. K funkcii *condicional de atenuación* môžeme zaradiť príklady (38) a (40), ktoré vyjadrujú nejaký návrh. Použitím paradigmy HABLARÍA namiesto HABLO pôsobí tento návrh zdvorilejšie a autor si tým od svojej výpovede udržiava určitý odstup.

Vidíme teda, že aj keď sa paradigma HABLARÍA používa najmä v podmienkovom súvetí potenciálnom, má celkom široké uplatnenie aj pri podmienkových súvetiach reálnych.

(38)—Poeta loco.

—Poeta no. Narrador. Si tienes el libro **deberías** saberlo.

(RAE – CORPES XXI, Cit. 28.5.2020. Máximo Vega – *Ana y los demás*.)

(39)Si te gusta, **me agradecería** que lo usases.

„Jestli se ti ta vůně líbí, byl bych rád, abys ji používala.“

(ÚČNK – InterCorp. Cit. 28.5.2020. Javier Moro – *Indická princezna. Skutečný příběh španělské tanečnice, která se vdala za maháradžu*, prel. Marie Jungmannová.)

(40)—Bueno, ¿por qué no te acercas hoy? Como sabrás, Richard va a viajar hoy y si vienes en la noche **podríamos** hablar, ¿te parece?

(RAE – CORPES XXI, Cit. 28.5.2020. María Luisa Celis – *Dos zafiros y un rubí*.)

Montolío (1999, 3666) ešte popisuje, že v závetí podmienkových súvetí reálnych sa môžu niekedy vyskytnúť aj minulé časy a ako možnú predstavuje aj schému *Si + imperfecto de indicativo + imperfecto de indicativo*, ktorá vyjadruje obvyklé deje v minulosti.

8.2 Podmienkové súvetia potenciálne

RAE (2009, 3572) a Montolío (1999, 3667) označujú schému *Si + imperfecto de subjuntivo + condicional* pre tento typ podmienkového súvetia ako základnú. RAE ďalej komentuje, že predvetie týchto viet naznačuje, že v prítomnosti sa nedejú skutky, ktoré popisuje (*Si me invitaran = No me han invitado*), ale zároveň tam je možnosť, že v budúcnosti sa uskutočnia. RAE tiež upozorňuje na určitú dvojznačnosť týchto viet, ktoré môžu predstavovať možnú situáciu v prítomnosti alebo hypotetickú situáciu v budúcnosti. Všeobecne však tieto súvetia označujú situácie ako možné, nie nereálne. Ukážka (41) predstavuje situáciu, ktorá by mohla nastať, keby bola splnená daná podmienka.

(41) **Si pudiera** descansar **me sentiría** más fuerte, pero duermo a saltos y a menudo los sueños tormentosos son más vívidos que la realidad.

Kdybych se mohla vyspat, cítila bych se líp, ale spím trhaně a mám mučivé sny živější než skutečnost.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 18.5.2020. Isabel Allende – *Paula*, prel. Anežka Charvátová.)

Montolío (1999, 3669) poukazuje pri tomto type súvetí na zámenu paradigmy HABLARÍA s HABLABA. Spolu s García Santosom (1993, 128) konštatujú, že použitím paradigmy HABLABA vyjadruje hovoriaci vyššiu pravdepodobnosť uskutočnenia danej výpovede. Takéto použitie môžeme vidieť v ukázkach (42) a (43). V oboch prípadoch sa autor výpovede vyjadruje k nejakým osobným záležitostiam, a preto môžeme predpokladať, že použitím paradigmy HABLABA vníma tieto situácie ako viac pravdepodobné (ak by bola splnená daná podmienka). Čo sa týka prekladu do češtiny vidíme, že táto zámna sa v ňom nijako neodráža.

(42) **Si fuera** por mí, **mandaba** todo al carajo y me iba a vivir como un príncipe a la capital, pero tengo que estar aquí, porque si me ausento aunque sea por una semana, esto se viene al suelo y estos infelices empiezan a morir de hambre.

Kdyby to záleželo na mně, poslal bych všechno k čertu, na všechno se vykašlal a odešel do hlavního města, kde bych si žil jako král, ale já tady musím zůstat, protože kdybych jen na jediný týden odjel, všechno by tady šlo zase do háje a tihle nešťastníci by za chvíli umřeli hlady.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 18.5.2020. Isabel Allende – *Dům duchů*, prel. Hana Posseltová Ledererová.)

(43) **Si tuviera** dinero, mañana le **regalaba** un diente de oro a mi hermana.

Kdybych měl peníze, daroval bych zítřka sestře zlatý zub.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 18.5.2020. Camilo José Cela – *Úl*, prel. Alena Ondrušková.)

RAE (2009, 1807) hovorí aj o užití paradigmy HABLARA namiesto HABLARÍA. Uvádza, že ide o charakteristický rys klasickej španielčiny, v ktorej paradigma HABLARA nadobúda význam paradigmy HABLARÍA. Tento jav pretrváva v ľudovom jazyku vo Venezuele a Dominikánskej republike a v menšej miere tiež na Kube, Kostarike, Hondurase a v ďalších krajinách Strednej Ameriky. S takýmto typom konštrukcií sa môžeme stretnúť najmä vo vidieckych oblastiach, ale niekedy sa vyskytnú aj v reči obyvateľov miest.

Gili y Gaya (1966, 170-171) ako príklad tejto konštrukcie uvádza vetu *Si tuviera dinero comprara esta casa* a poukazuje na to, že by nebolo možné nahradiť tvar *comprara* za *comprase*. Dôvodom je, že paradigma HABLASE mala v minulosti len subjunktívnu funkciu, a preto teraz nemôže plniť žiadnu inú. Naproti tomu paradigma HABLARA historicky patrila k indikatívu.

Montolío (1999, 3670) uvádza aj schému *Si + condicional + condicional*. Paradigma HABLARÍA sa však po spojke *si* nesmie používať, a preto nie je takéto použitie v súlade s normou. Montolío spolu s RAE (2009, 1778) označujú danú schému ako charakteristickú pre oblasť zvanú *área septentrional* a tiež sa vyskytuje v niektorých krajinách Južnej Ameriky.

8.3 Podmienkové súvetia nereálne

Konštrukcia *Si + pluscuamperfecto de subjuntivo + condicional compuesto / pluscuamperfecto de subjuntivo* je podľa Montolío (1999, 3671) prototypom podmienkových súvetí nereálnych. Autorka vysvetľuje, že tieto súvetia vyjadrujú nereálnosť v minulosti, a teda popisujú deje, ktoré sa mali stať, ale nestali sa. Keďže ide o minulosť, neexistuje žiadna možnosť, že by sa dané deje ešte niekedy uskutočnili.

Vyjadrenie nereálnosti v minulosti nám predstavujú ukážky (44) a (45). Vidíme, že medzi použitím tvarov HABRÍA HABLADO a HUBIERA HABLADO v závetí nie je žiadny významový rozdiel. Čo sa týka českých prekladov, v jednom je použitý minulý kondicionál, zatiaľ čo v druhom prítomný. V tomto prípade to takisto nenaznačuje žiadny významový rozdiel, pretože ako sme už spomínali, minulý kondicionál sa v češtine používa len zriedka a často je nahradzovaný práve kondicionálom prítomným.

(44) **Si lo hubiera sabido, me hubiera estremecido.**

Kdybych to byl věděl, bylo by mě zamrazilo.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 20.5.2020. Camilo José Cela – *Rodina Pascuala Duarte*, prel. Jarmila Kvapilová.)

(45) **Si** él **no se hubiera ido**, yo **habría seguido** cantando.

Kdyby neodešel, zpívala bych dál.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 20.5.2020. Lucía Etxebarria – *Láska, zvědavost, prozac a pochybnosti*, prel. Hana Kloubová.)

Montolío (1999, 3670) uvádza pri podmienkovom súvetí nereálnom aj schému *Si + imperfecto de subjuntivo + condicional*, ktorú sme už popisovali ako podmienkové súvetie potenciálne. Ide o to, že daná konštrukcia môže byť významovo dvojznačná. Ak sa podmienka vyjadrená v predvetí danej konštrukcie vzťahuje k prítomnosti a nie k budúcnosti, ide o vyjadrenie nereálnej podmienky. Autorka vysvetľuje, že v tom prípade sa reálny svet nezhoduje so svetom možným tak, ako je to pri vyjadrovaní podmienok ako možných alebo pravdepodobných. Na rozdiel od ostatných konštrukcií patriacich do nereálnych podmienkových súvetí vyjadruje táto schéma nereálnu podmienku v prítomnosti a nie v minulosti. Tento jav môžeme pozorovať na ukážke (46), v ktorej je použitá schéma na vyjadrenie potenciálneho podmienkového súvetia. Z kontextu vety však vidíme, že podmienka nie je orientovaná do budúcnosti, ale vzťahuje sa k prítomnosti. Keďže ide o časový údaj, ktorý nie je možné v danom momente zmeniť, naplnenie tejto podmienky je teda nereálne.

(46)— No. Son las diez de la mañana.

— Claro, por eso te ofrezco una copita. **Si fueran** las diez de la noche te **ofrecería** un copazo.

(RAE – CORPES XXI, Cit. 20.5.2020. Juan Carlos Rubio – *10*.)

RAE (2009, 3572) však poukazuje aj na prípady, kedy sa podmienka takéhoto súvetia vzťahuje k prítomnosti, ale zároveň nie je nereálna. Ako príklad uvádza vetu *Si este número fuera un cuatro, aquel sería un seis*. Keďže ide o riešenie matematickej úlohy, podmienka v predvetí môže figurovať ako potenciálna, aj keď sa vzťahuje k prítomnosti.

Ďalšou schémou, ktorú uvádza Montolío (1999, 3672) je *Si + pluscuamperfecto de subjuntivo + condicional*. V tomto prípade sa predvetie súvetia vzťahuje k minulosti a závetie k prítomnosti. Takúto situáciu zachytáva ukážka (47), v ktorej sa podmienka vzťahuje k minulosti (keby vedel vystreliť) a závetie k prítomnosti (teraz by bol ten človek nažive).

(47) "**Si** yo **hubiera sabido** disparar un revólver, Santiago Nasar **estaría** vivo", me dijo.

„Kdybych byl uměl vystřelit z revolveru, Santiago Nasar by byl zůstal naživu,“ řekl mi.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 20.5.2020. Gabriel García Márquez – *Kronika ohlášené smrti*, prel. Eduard Hodoušek.)

Na vyjadrenie nereálnosti v minulosti sa podľa Montolío (1999, 3672) môže použiť aj konštrukcia *Si + presente de indicativo + presente de indicativo*. Autorka tiež upozorňuje, že takýto typ podmienkového súvetia je charakteristický najmä pre hovorený jazyk.

Montolío (1999, 3672) ďalej predkladá schému *Si + pluscuamperfecto de subjuntivo + pluscuamperfecto de indicativo*, v ktorej použitie indikatívu môže opäť indikovať vyjadrenie vyššej miery pravdepodobnosti naplnenia danej výpovede.

Nakoniec autorka pridáva ešte konštrukciu *Si + pluscuamperfecto de indicativo + pluscuamperfecto de indicativo*, ktorá sa však podľa sociolingvistických údajov používa len v nižších spoločenských vrstvách.

V predchádzajúcich podkapitolách sme si predstavili tri základné typy podmienkových súvetí v španielskom jazyku. Mali sme možnosť vidieť, že skúmané paradigmy HABLARÍA a HABRÍA HABLADO v nich nachádzajú časté využitie, pričom môžu alternovať aj s inými paradigmami. Taktiež sme si ukázali, že dané podmienkové súvetia nemajú striktné pravidlá, podľa ktorých sa musia používať. Existuje množstvo kombinácií a rozhodujúci je práve kontext vety.

9 Významová funkcia *condicional compuesto* a jej preklad do češtiny

V tejto časti sa budeme venovať českým prekladom paradigmy HABRÍA HABLADO vo funkcii *condicional compuesto*, pričom nás bude zaujímať najmä zachovávanie minulého kondicionálu v češtine. Ako sme už uvádzali v tretej kapitole, minulý kondicionál je v českom jazyku na ústupe a často je nahradzovaný inými tvarmi. Vo výsledkoch analýzy českých prekladov sme teda očakávali nízku frekvenciu užitia minulého kondicionálu.

Túto analýzu sme robili prostredníctvom korpusu InterCorp. Ešte pred samotným zadaním dotazu sme si vytvorili subkorpus pozostávajúci z originálnych textov v španielskom jazyku. Následne sme zadali dotaz typu [word="[Hh]abría.*"][tag="V.*adj"]. Pomocou tohto dotazu sme vo výsledkoch získali všetky tvary paradigmy HABRÍA HABLADO.

Celkovo bolo nájdených 2991 výskytov. Daný výsledok sme najprv premiešali a potom sme sa rozhodli preskúmať prvých 200 ukážok. Keďže sa skúmaná paradigma vyskytuje vo viacerých funkciách, museli sme ešte pred samotnou analýzou českých prekladov ručne prejsť všetky výsledky v španielčine a roztriediť ich na základe významov, ktoré predstavovali. Našu analýzu teda môžeme rozdeliť na dve časti. Prvá časť analýzy spočíva v roztriedení výsledkov na základe funkcií paradigmy HABRÍA HABLADO a druhá časť je zameraná na české preklady danej paradigmy vo funkcii *condicional compuesto*.

Pri analýze prvých 200 výskytov sme nenašli žiadny šum, ktorý by neodpovedal zadanému výrazu. Nájdené funkcie spolu s počtom výskytov sú uvedené v nasledujúcej tabuľke.

Funkcie paradigmy HABRÍA HABLADO	Frekvencia
<i>Condicional compuesto</i>	144
<i>Condicional compuesto de conjetura</i>	51
<i>Antepospretérito</i>	5

Tabuľka3: funkcie paradigmy HABRÍA HABLADO a ich frekvencia na korpuse InterCorp

Ako môžeme vidieť v Tabuľke 3, najčastejšie používanou významovou funkciou paradigmy HABRÍA HABLADO bola v získaných výsledkoch funkcia *condicional compuesto*. Daná funkcia sa v nájdených príkladoch objavila 144-krát, čo je až 72% z celkového počtu výskytov. Značne menej používanou významovou funkciou bola *condicional compuesto de conjetura* a zvyšných päť príkladov tvorila funkcia s časovým významom *antepospretérito*. Opäť sa nám potvrdilo, že paradigma HABRÍA HABLADO sa vo svojom časovom význame *antepospretérito* vyskytuje len s nízkou frekvenciou, ako sme už uvádzali v podkapitole 7.1.

Po roztriedení nájdenej funkcie sme začali s analýzou českých prekladov funkcie *condicional compuesto*. Opäť sme všetky typy prekladov ručne prešli a rozdelili ich do troch skupín.

Typ prekladu	Frekvencia
Kondicionál prítomný	119
Kondicionál minulý	23
Minulý čas	2

Tabuľka 4: typy prekladov významovej funkcie *condicional compuesto* do češtiny

Podľa výsledkov zapísaných v Tabuľke 4 sa naše predpoklady potvrdili, pretože sme očakávali nízku frekvenciu použitia kondicionálu minulého. Z celkového počtu 144 výskytov bol v preklade použitý prítomný kondicionál 119-krát, čo je až 82,6%. V dvadsiatich troch prípadoch bol zachovaný kondicionál minulý a dvakrát bola funkcia *condicional compuesto* preložená prostredníctvom minulého času. Je však potrebné brať v úvahu to, že výsledky sú získané len z literárnych textov a v hovorenom jazyku by frekvencia použitia kondicionálu minulého mohla byť ešte nižšia. Na jednotlivé preklady sa ešte pozrieme podrobnejšie a uvedieme si aj konkrétne príklady z korpusu.

Nájdenej funkcie vo funkcii *condicional compuesto* sme si ešte rozdelili do dvoch skupín. Jednu skupinu tvoria výskyty danej funkcie v podmienkových vetách a druhú skupinu výskyty v inom syntaktickom prostredí.

Čo sa týka podmienkových viet, tie sa vo výsledkoch objavili 42-krát. Boli preložené buď prostredníctvom kondicionálu prítomného alebo minulého. Preklad pomocou prítomného kondicionálu predstavujú ukážky (48) a (49). Paradigma *HABRÍA HABLADO* sa v oboch prípadoch vyskytuje v závetí podmienkového súvetia a je preložená prítomným kondicionálom. Môžeme si však všimnúť, že takisto aj predvetie je v oboch ukázkach preložené prítomným kondicionálom, aj keď sa vzťahuje do minulosti.

(48) Si no me hubiese arrancado los guantes tan deprisa y de manera tan atolondrada, se lamenta mirándose los dedos renegridos, **no me habría despellejado** las manos.

Kdybych si tak rychle a zbrkle nestrhnul rukavice, stěžuje si a dívá se na zčernalé prsty, **neodřel bych si** tak ruce.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 30.5.2020. Juan Marsé – *Ještěřčí ocásky*, prel. Marie Jungmannová.)

(49) Si la comunidad internacional hubiera reconocido la situación, ya **se habría solucionado el problema**.

Kdyby mezinárodní společenství uznalo vážnost situace, **problém by se vyřešil**.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 30.5.2020. Javier Moro – *Červené sári*, prel. Marie Jungmannová.)

RAE (2009, 3596) uvádza, že niektoré predložky sa v spojení s infinitívom správajú podobne ako spojky. Schémy ako *para + infinitivo*, *a + infinitivo* a *de + infinitivo* teda môžu tvoriť podmienkové súvetie, ktoré zvyčajne býva anteponované. V našich výsledkoch sa objavili aj podmienkové súvetia tvorené konštrukciou *de + infinitivo*. RAE tiež informuje, že práve táto schéma je v súčasnom jazyku hojne používaná. Príklady (50) a (51) znázorňujú použitie spojenia *de + infinitivo* v podmienkových súvetiach, pričom predvetie aj závetie je v češtine vyjadrené opäť kondicionálom prítomným.

(50) **De habérselo permitido** la posición, el juez Arcadio **se habría encogido de hombros**.

Kdyby mu to jeho poloha dovolila, soudce Arcadio **by pokrčil rameny**.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 30.5.2020. Gabriel García Márquez – *Zlá hodina*, prel. Vladimír Medek.)

(51) Quería a mi padre, al principio, pero **de no haberle conocido a él se habría casado** con cualquier otro parecido.

Měla tátu ráda, to ano, na začátku, ale kdyby ho nepoznala, **vzala by si** kohokoli podobného.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 30.5.2020. Lucía Etxebarria – *Beatriz a nebeská těl(es)a*, prel. Hana Kloubová.)

Vyššie sme poukázali na podmienkové vety, ktoré boli preložené prostredníctvom kondicionálu prítomného. Teraz sa bližšie pozrieme na tie, v ktorých zostal zachovaný kondicionál minulý. Ako sme už raz uviedli, Čechová a kol. (2011, 174) popisujú morfológickú stavbu kondicionálu minulého ako spojenie kondicionálu *byl bych*, *byl bys*, *byl by*, *byli bychom*, *byli byste*, *byli by* a činného prídavného slovesa. Niekedy sa ešte pridáva tvar *býval*: *byl bych (býval) pracoval*. Ukážky (52) a (53) sú preložené prostredníctvom kondicionálu minulého, konkrétne pomocou slova *byl*. Minulý kondicionál je v tomto prípade použitý v predvetí i v závetí, ale ani jeden z prekladov nie je doplnený tvarom *býval*. V ukážke (53) môžeme navyše opäť pozorovať použitie schémy *de + infinitivo*.

(52) Quizá, si lo hubiera hecho, **él habría seguido viéndose con ellos** sin que yo lo supiera.

Možná že kdybych byl do toho zasáhl, **byl by se s nimi scházel dál** bez mého vědomí.
(ÚČNK – InterCorp, Cit. 30.5.2020. Mario Benedetti – *Chvíle oddechu*, prel. Kamil Uhlíř.)

(53)Él no esperaba tan pronto al caballero; **de haber sabido** que llegaba, **lo habría ido a esperar** a la Casa de Correos.

Nečekal pána tak brzy; kdyby byl věděl o jeho příjezdu, **byl by na něj šel čekat** k poštovnímu dvoru.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 30.5.2020. Alejo Carpentier – *Výbuch v katedrále (Osvícené století)*, prel. Eduard Hodoušek.)

Okrem podmienkových viet sa funkcia *condicional compuesto* vyskytovala aj vo vetách, kde bola hypotetická situácia vyjadrená pomocou nejakého doplnenia alebo vyplývala z kontextu. Čo sa týka doplnení, často sa vyskytovalo napríklad *en otra circunstancia*, *en ese caso* alebo *de otro modo*. Takéto použitie vidíme v ukázkach (54), (55) a (56), pričom sú všetky prípady preložené kondicionálom prítomným.

(54)**En otra circunstancia**, Bernardo **se habría limitado a tomar nota** de la rara conducta del animal, pero se encontraba en un estado de alucinación, con los sentidos en ascuas y el corazón abierto a los presagios.

Za jiných okolností **by si** Bernardo **jen řekl**, že to zvíře se chová nějak divně, nacházel se však v jakémsi tranzu, měl zostřené smysly a srdce otevřené znamením.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 30.5.2020 Isabel Allende – *Zorro*, prel. Monika Baďurová.)

(55)Para interrogarlo, era imprescindible que lo separara de los cadetes. **De otro modo**, la noticia **se habría difundido** por todo el año.

Abych ho mohl vyslechnout, musel jsem ho odloučit od kadetů. Jinak **by se** zpráva **rozšířila** v celém ročníku.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 30.5.2020. Mario Vargas Llosa – *Město a psi*, prel. Miloš Veselý.)

(56)**Y en ese caso nos habríamos reconocido** y quizá abrazado y **no habríamos ido** a la calle Fortuny bajo los árboles aún frondosos...

A v tom případě **bychom se poznali** a možná objali a **nejeli bychom** do ulice Fortuny pod stromy, na kterých ještě je listí...

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 30.5.2020. Javier Marías – *Vzpomínej na mě zítra při bitvě*, prel. Marie Jungmannová.)

České preklady, v ktorých bol zachovaný minulý kondicionál tvorilo väčšinou spojenie *byl bych*, no v niektorých prípadoch sa vyskytlo aj *býval bych* alebo *byl bych býval*.

(57)**Habría necesitado** más tiempo, más libertad de trabajo. Pero no los tuvo.

Býval bych potřeboval víc času a větší volnost v práci, ale neměl jsem ani jedno ani druhé.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 30.5.2020. Arturo Pérez Reverte – *Královna jihu*, prel. Vladimír Medek.)

(58)**Habría dado** cualquier cosa por hablar con alguien de lo que ocurría tras nuestra puerta cerrada...

Bývala bych byla dala cokoli za to, abych si s někým mohla promluvit o tom, co se za našimi zavřenými dveřmi děje...

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 30.5.2020. Isabel Allende – *Sépiový portrét*, prel. Monika Baďurová.)

(59)Él ha hecho en su arte lo que **yo habría querido** hacer en el mío, y por eso es uno de mis modelos.

Ábel vytvořil ve svém umění to, co **bych byl já chtěl** vytvořit ve svém, a z toho důvodu patří k mým vzorům.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 30.5.2020. Miguel de Unamuno – *Ábel Sánchez*, prel. Jana Zuluetová Cahová.)

Na predchádzajúcich príkladoch sme si ukázali použitie minulého kondicionálu v českom preklade. Vo všetkých troch ukázkach vyplýva hypotetická situácia z kontextu. Samotná fráza *habría dado cualquier cosa por...* z ukážky (58) vyjadruje nejakú hypotézu a vo výsledkoch sa objavovala častejšie.

V Tabuľke 4 sme ešte uvádzali, že dva prípady boli preložené minulým časom. Takéto preklady nachádzame v ukázkach (60) a (61). V oboch českých prekladoch však nie je zachovaný význam hypotetickej situácie, ktorá je vyjadrená v originálnych textoch paradigmou **HABRÍA HABLADO**.

(60)Sin embargo, ella fue la primera en asomarse cuando avisaron que estaba pasando el entierro del coronel Gerineldo Márquez, aunque lo que vio entonces por la ventana entreabierta la dejó en tal estado de aflicción que durante mucho tiempo estuvo arrepintiéndose de su debilidad. **No habría podido concebirse** un cortejo más desolado.

Byla však první, kdo vyhlédl ven, když se dozvěděli, že pochovávají plukovníka Gerinelda Márqueze, i když to, co pootevřeným oknem spatřila, na ni zapůsobilo tak skličujícím dojmem, že potom dlouho litovala své slabosti. Smutnější pohřební průvod **nebylo možno si představit.**

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 30.5.2020. Gabriel García Márquez - *Sto roků samoty*, prel. Vladimír Medek.)

(61) Había otros alfilerazos en la nota: Se engañaría cualquiera que llegase a imaginar que la intención del Paraguay o entregarse al arbitrio ajeno y hacer dependiente su suerte de otra voluntad. En tal caso nada más le **habría adelantado ni reportado** otro fruto su sacrificio que el cambiar unas cadenas por otras y mudar de amo.

V nótě však byly další nepřijemné narážky: Mýlí se každý, kdo by si představoval, že Paraguay má v úmyslu vydat se na milost cizí libovůli a učinit svůj osud závislý na cizí moci. V tom případě mu jeho dosavadní oběti **nepřinesly** nic jiného, než že jedny okovy zaměnil za druhé a že pouze dostal nového pána.

(ÚČNK – InterCorp, Cit. 30.5.2020. Augusto Roa Bastos – *Já nejvyšší*, prel. Josef Forbelský.)

Po zhrnutí výsledkov predchádzajúcej analýzy môžeme konštatovať, že paradigma HABRÍA HABLADO sa používa s oveľa vyššou frekvenciou v modálnom význame než v časovom. Predmetom tejto analýzy však nebolo skúmať frekvenciu užitia jednotlivých funkcií. Zaujímali sme sa najmä o české preklady danej paradigmy vo funkcii *condicional compuesto*. Aby sme však mohli tieto preklady skúmať, museli sme najprv vytriediť výsledky podľa významových funkcií, ktoré predstavovali.

Ako sme už viackrát spomínali, minulý kondicionál sa v češtine už takmer nepoužíva, takže sme očakávali nízku frekvenciu jeho užitia. Tieto naše očakávania sa aj potvrdili, pretože až 82,6% zo všetkých výsledkov bolo preložených kondicionálom prítomným. Nesmieme však opomenúť, že výsledky pochádzajú len z beletristických textov a pri inom type jazykového materiálu by bola frekvencia užitia kondicionálu minulého pravdepodobne ešte nižšia.

Čo sa týka vyjadrenia hypotetickej situácie v španielskych ukážkach, vytvorili sme dve skupiny. Jednu tvorili podmienkové súvetia a druhú prípady, v ktorých bola hypotéza vyjadrená pomocou iných doplnení alebo vychádzala z kontextu. Podmienkové súvetia, ktoré sú pre vyjadrenie hypotetických situácií typické sa však vyskytli len 42-krát, čo tvorí len 29,2% z celkového počtu výskytov. Z doplnení, ktoré vyjadrovali hypotézu boli najčastejšie používané spojenia ako *en ese caso*, *en otra circunstancia* a *de otro modo*.

Na záver analýzy sme uviedli ešte dva príklady, ktoré boli preložené prostredníctvom minulého času. Tieto preklady však nezachytávali originálny význam španielskej vety, čiže nevyjadrovali hypotetickú situáciu.

10 Záver

V tejto záverečnej kapitole sa pokúsime z poznatkov, ktoré sme získali v priebehu písania tejto práce, vyvodit' niekoľko záverov. Naše postrehy sa budú týkať predovšetkým samotných paradigiem HABLARÍA a HABRÍA HABLADO a ich jednotlivých funkcií, pretože našim hlavným cieľom bolo poukázať na asymetriu medzi formou týchto paradigiem a ich významom.

V mnohých gramatikách, ktoré slúžia na výučbu španielčiny ako cudzieho jazyka, sa častokrát stretávame s tvrdením, že dané paradigmy predstavujú jeden zo slovesných časov indikatívu, ktorý je označovaný ako kondicionál. Toto tvrdenie určite nie je nesprávne, avšak vzhľadom k mnohým významom, ktoré môžu študované paradigmy vyjadrovať, je nedostačujúce.

Pri popise paradigiem sme si uviedli, že už len ich samotné zaradenie a označenie nie je jednoznačné. Zatiaľ čo pre niektorých autorov patria k slovesným časom indikatívu, iní ich vnímajú ako samostatný slovesný spôsob. Obe interpretácie sú tiež doložené logickými argumentmi.

Čo sa týka označenia našich paradigiem, termín kondicionál je tiež sporný. V texte práce sme poukázali na to, že autori gramatík používajú rôzne označenia. Pre paradigmu HABLARÍA sme si napríklad uvádzali termíny ako *condicional simple* a *pospretérito*. Označenie *condicional simple* predstavuje modálny význam, ktorý popisuje dej ako hypotetický. Naproti tomu, označenie *pospretérito* zasa vyjadruje význam časový a predstavuje dej ako budúci vo vzťahu k minulosti. Vidíme, že tieto dva termíny vlastne označujú dve úplne rozdielne funkcie. Tu sa naskytá otázka, ktoré z týchto označení je vhodné, a ktorú funkciu teda daná paradigma plní.

V súvislosti s touto problematikou môžeme ešte doplniť, že paradigma HABRÍA HABLADO býva tiež označovaná ako *antepospretérito*, tým pádom je k nej priradená funkcia časového významu ako hlavná. Pri skúmaní českých ekvivalentov danej paradigmy sa však ukázalo, že v časovom význame sa vyskytuje len s veľmi nízkou frekvenciou, a preto sa táto funkcia javí skôr ako sekundárna.

Niektorí autori (Rojó – Veiga, 1999) to vysvetľujú tak, že tieto paradigmy majú hlavnú alebo priamu funkciu a jej ďalšie funkcie sú modalizované alebo dislokované. Iní autori zasa zastávajú názor, že k týmto tvarom nie je možné priradiť žiadny konkrétny termín ani funkciu, pretože menia svoj význam v závislosti od kontextu. My sa určitým spôsobom k tomuto názoru prikláňame, a preto sme v našej práci zvolili označenie paradigma HABLARÍA a paradigma

HABRÍA HABLADO. Toto označenie je neutrálne a umožňuje nám vyhnúť sa priradeniu konkrétnej funkcie k danému tvaru.

Čo sa týka významov, ktoré študované paradigmy nadobúdajú, môže sa jednať napríklad o zdvorilosť, znižovanie intenzity výpovede alebo aj o predstavenie deja ako hypotetického či pravdepodobného. Dané paradigmy nachádzajú uplatnenie aj v žurnalistickom jazyku, kde predstavujú informácie ako pochádzajúce z iného zdroja, čím sa autori článkov zbavujú zodpovednosti za ich pravdivosť. V rámci funkcie *condicional de conjetura* sme odpozorovali ešte ďalšie vedľajšie významy, a to význam admisívny a v opytovacích vetách a nepriamych otázkach význam dubitatívny.

V niektorých významových funkciách bola možná alternácia našich paradigiem s inými, napríklad s paradigmou HABLABA alebo HABLARA, pričom pôvodný význam vety zostal nezmenený. To znamená, že nie len paradigmy, ktorým sa venujeme môžu nadobúdať viacero významov, ale aj ostatné, ktoré však nie sú predmetom nášho štúdia.

Všetky tieto informácie nám jasne dokazujú, že paradigmy HABLARÍA a HABRÍA HABLADO nie je možné spájať len s jednou významovou funkciou. V praktickom použití španielskeho jazyka majú bohaté zastúpenie a pre ich správnu interpretáciu je dôležitý aj celkový kontext a pohľad, akým autor výpovede nazerá na danú situáciu. Ďalším dôkazom rôznorodosti týchto paradigiem sú aj podmienkové súvetia v španielčine. Všeobecne sa uvádza, že podmienkové vety vyjadrujú hypotetické situácie. My sme však aj tu našli prípady, v ktorých paradigma HABLARÍA nepredstavovala dej ako hypotetický, ale vyjadrovala iný význam, ako napríklad zdvorilosť.

Pre kompletné osvojenie si španielskeho jazyka je teda nevyhnutné brať v úvahu všetky spomínané významové možnosti. Toto pestré využitie skúmaných paradigiem nám potvrdzujú aj reálne ukážky z prevažne literárnych textov, ktoré sme získali prácou s korpusmi CORPES XXI a InterCorp.

V závere práce sme ešte skúmali preklad paradigmy HABRÍA HABLADO vo významovej funkcii *condicional compuesto* do češtiny. Táto funkcia vyjadruje hypotetické situácie v minulosti, ktoré sú v češtine vyjadrované prostredníctvom kondicionálu minulého. Kondicionál minulý sa však v českom jazyku už prakticky nepoužíva, a tak nás zaujímali typy prekladov, ktorými bol nahradený.

Z celkového výsledku nájdených prekladov tvoril kondicionál minulý len 17,4%. Tento výsledok nám teda potvrdil teóriu, že minulý kondicionál je v českom jazyku na ústupe. Je však potrebné mať na pamäti, že výsledky analýzy pochádzajú z beletristických textov. Pri inom

type jazykového materiálu by bola frekvencia užitia kondicionálu minulého pravdepodobne ešte nižšia.

Čo sa týka konkrétnych prekladov funkcie *condicional compuesto*, väčšina príkladov bola preložená za pomoci kondicionálu prítomného, pričom význam vety zostal nezmenený. Môžeme teda konštatovať, že prítomný kondicionál sa v češtine bežne používa aj na vyjadrenie hypotetických situácií v minulosti. Nereálnosť deja v tomto prípade vyplýva z kontextu vety.

Jazykové korpusy všeobecne môžu byť pri ozrejmení problematiky užívania paradigiem HABLARÍA a HABRÍA HABLADO nápomocné. Jednojazyčné korpusy ponúkajú množstvo príkladov, na ktorých môžeme pozorovať ich využitie v rôznych kontextoch. Paralelné korpusy navyše obsahujú aj preklady do iných jazykov, ktoré nám môžu poslúžiť k správnej interpretácii významu týchto paradigiem. Konkrétne české preklady nám pri popise paradigiem viackrát potvrdili, o ktorú funkciu skutočne ide. Pri porovnaní s českým jazykom sme navyše mohli pozorovať, že ani tu kondicionál nevyjadruje len jediný význam. Okrem označenia obsahu slovesa ako nereálneho sa tiež využíva napríklad pri zdvorilom vyjadrovaní žiadosti, prania atď.

Resumé v slovenskom jazyku

Táto práca sa venuje používaniu paradigiem HABLARÍA a HABRÍA HABLADO v súčasnej španielčine. Hlavným cieľom je poukázať na asymetriu medzi formou a funkciou daných paradigiem a tiež preskúmať české preklady paradigmy HABRÍA HABLADO vo funkcii *condicional compuesto*.

Úvodné kapitoly popisujú témy a pojmy, ktoré s danou problematikou súvisia. Konkrétne ide o pojmy paradigma, kategória času a kategória modu. Tieto termíny budú v práci viackrát zmieňované, a preto je potrebné sa s nimi na začiatku oboznámiť.

Následne sa venujeme popisu a funkcii kondicionálu v češtine, ktorý všeobecne vyjadruje nereálnosť obsahu slovesa. Sekundárne však môže vyjadrovať aj iné významy, ako napríklad zdvorilosť. Obecne sa delí na kondicionál minulý a prítomný, avšak minulý kondicionál sa už v češtine prakticky nepoužíva a býva nahradzovaný inými tvarmi.

Najväčšia časť práce sa zaoberá práve paradigmami HABLARÍA a HABRÍA HABLADO a ich funkciami. Najprv sú predstavené rôzne prístupy k problematike zaradenia daných tvarov a taktiež poukazujeme na možné termíny, ktorými sa dané paradigmy zvyknú označovať. Následne sú popisované ich jednotlivé funkcie, pričom vychádzame najmä z klasifikácie od RAE (2009).

Na základe teoretických poznatkov od rôznych autorov a praktických ukážok získaných z korpusov CORPES XXI a InterCorp sme dokázali, že študované paradigmy majú v španielskom jazyku pestré využitie. Uplatňujú sa nie len v časovom význame, ale aj vo významoch modálnych. Hovoriaci tak môže ich použitím napríklad zdvorilo o niečo požiadať, znížiť intenzitu svojej výpovede alebo predstaviť dej ako hypotetický alebo pravdepodobný. Dané paradigmy tiež nachádzajú uplatnenie v novinových článkoch, keď sa chce autor zbaviť zodpovednosti za pravdivosť podaných informácií. V určitých kontextoch tiež môžu nadobudnúť dubitatívny alebo admisívny charakter. Tiež sme poukázali na možnosť alternácie HABLARÍA a HABRÍA HABLADO s inými paradigmami a samostatná kapitola je venovaná ich používaniu v podmienkových súvetiach.

Nakoniec sme prostredníctvom analýzy na korpuse InterCorp skúmali možnosti prekladu funkcie *condicional compuesto* do češtiny. Naším zámerom bolo zistiť, do akej miery sa v češtine zachováva kondicionál minulý. Až 82,6% výsledkov však bolo preložených kondicionálom prítomným, a tak sa nám potvrdilo, že kondicionál minulý je v češtine na ústupe. Pracovali sme však len s beletristickými textami a v inom type jazykového materiálu by bola frekvencia jeho užitia pravdepodobne nižšia.

V závere práce sme zhrnuli získané teoretické poznatky a výsledky korpusovej analýzy.

Resumé v španielskom jazyku

El presente trabajo se dedica al uso de los paradigmas HABLARÍA y HABRÍA HABLADO en el español contemporáneo. El objetivo principal fue, por un lado, señalar el hecho de que dados paradigmas pueden cumplir diferentes funciones y, por otro, estudiar los posibles equivalentes checos del paradigma HABRÍA HABLADO en función *condicional compuesto*.

El primer capítulo presenta el tema de la tesina y los corpus de los que nos servimos en nuestro estudio.

En el segundo capítulo se definen los términos paradigma, la categoría del tiempo verbal y la categoría del modo verbal. Dichos términos se mencionan en el texto con frecuencia, por tanto es importante conocerlos.

Seguidamente, se describe la función del condicional en la lengua checa. En general, el condicional presenta los hechos expresados por los verbos como no reales. También puede adquirir otros valores, como por ejemplo, el valor de cortesía. Se distingue entre el condicional presente y el condicional pasado. Sin embargo, el condicional pasado en checo ya no suele usarse.

La parte central del trabajo comenta los paradigmas HABLARÍA y HABRÍA HABLADO y sus funciones. Primero se presentan opiniones de diferentes autores sobre la polémica en torno a si dados paradigmas forman parte de los tiempos de indicativo o constituyen un modo. Después se mencionan los posibles términos para nombrar estas formas. El paradigma HABLARÍA se designa con los términos *pospretérito*, *potencial simple*, *condicional*, *condicional simple* y *futuro hipotético* y el paradigma HABRÍA HABLADO con *antepospretérito*, *potencial compuesto*, *condicional perfecto*, *condicional compuesto* y *antefuturo hipotético*. A causa de la variedad terminológica decidimos emplear la denominación paradigma HABLARÍA y paradigma HABRÍA HABLADO, la cual representa todas sus formas y funciones existentes.

En cuanto a las funciones de paradigmas estudiados, partimos, sobre todo, de la clasificación de la RAE (2009). Por una parte, dados paradigmas pueden expresar el valor temporal. En este sentido, el paradigma HABLARÍA introduce una acción posterior a otra pasada, pero no la orienta respecto del momento del habla. El paradigma HABRÍA HABLADO expresa una acción posterior a otra pasada y, al mismo tiempo, una acción anterior a otra acción.

Por otra parte, dichos paradigmas permiten al hablante expresar su actitud ante lo enunciado. En otras palabras, los paradigmas analizados pueden adquirir otros valores modales. Por ejemplo, el hablante puede expresar una petición de forma cortés o atenuar la intensidad de la enunciación al presentar una propuesta. En el lenguaje periodístico, las formas HABLARÍA

y HABRÍA HABLADO se usan para suministrar información de forma cautelosa mientras que el autor no asegura su veracidad. Las informaciones son presentadas como procedentes de otras fuentes.

Además, los paradigmas comentados sirven para describir los hechos como hipotéticos o probables. Para describir un hecho como hipotético suelen usarse los períodos condicionales. Sin embargo, la situación hipotética puede ser presentada también mediante los adjuntos como *en ese caso, de otro modo, en otra circunstancia, etc.*

En el capítulo ocho se caracterizan los períodos condicionales con más detalle. Revelamos que dados paradigmas no implican aquí solamente una situación hipotética. Había casos donde las formas HABLARÍA y HABRÍA HABLADO en las oraciones condicionales expresaban otros valores, como por ejemplo el valor de cortesía.

Los períodos condicionales los dividimos en reales, potenciales e irreales. Estos tres tipos no tienen una estructura fija, por tanto pueden variar según el contexto de la frase.

Nuestros paradigmas pueden, en ciertos contextos, adquirir también el valor dubitativo o admisivo.

A base de informaciones obtenidas a lo largo del trabajo podemos concluir que no es posible relacionar los paradigmas HABLARÍA y HABRÍA HABLADO con una sola función. Al contrario, en el uso práctico de la lengua española expresan diferentes valores y para su interpretación correcta hay que tomar en cuenta también el contexto y la actitud subjetiva del hablante. Las diferentes funciones de dados paradigmas las mostramos también en los ejemplos de textos reales sacados de los corpus CORPES XXI e InterCorp.

Al final del trabajo se analizan las traducciones checas del paradigma HABRÍA HABLADO en función *condicional compuesto*, la cual expresa las situaciones hipotéticas en el pasado. En checo, la hipótesis en el pasado se interpreta mediante el condicional pasado. Sin embargo, en el capítulo tres informamos que el condicional pasado en checo ya no se usa y suele ser sustituido por otras formas. El objetivo de este análisis fue averiguar la veracidad de esta afirmación.

Analizamos 144 casos encontrados en el corpus InterCorp y 82,6% de ellos fueron traducidos mediante el condicional presente. Este resultado afirmó la teoría de que el condicional pasado en checo ya no se usa tanto. No obstante, hay que tener en cuenta que trabajamos solo con los textos literarios. Si analizáramos otro tipo del material lingüístico, la frecuencia de uso del condicional pasado en checo probablemente sería menor.

Trabajando con el corpus InterCorp, sacamos también conclusiones secundarias. Una de ellas es que el paradigma HABRÍA HABLADO en su valor temporal (*antepospretérito*) no se

emplea con mucha frecuencia, dado que apareció solamente en cinco ejemplos. Algunos gramáticos consideran esta función como principal, pero vemos que en realidad parece ser una función secundaria.

A pesar de que los períodos condicionales son comúnmente usados para expresar una situación hipotética, en nuestros resultados aparecieron solo 42 veces. En la mayoría de los casos, la hipótesis apareció en otros entornos sintácticos.

En el décimo capítulo se resumen las conclusiones obtenidas a lo largo del trabajo.

Bibliografía

- ALARCOS LLORACH, E. (1990). *Estudios de gramática funcional del español*. Madrid: Gredos.
- ALARCOS LLORACH, E. (1994). *Gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe. Colección Nebrija y Bello.
- BELLO, A. (1984). *Gramática de la lengua castellana*. Madrid: Edaf.
- CARTAGENA, N. (1999). Los tiempos compuestos. In BOSQUE, I. – DEMONTE, V. (eds.) (1999): *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe, s. 2935-2976.
- ČECHOVÁ, M. a kol. (2011). *Čeština. Řeč a jazyk*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství.
- FOULLIOUX, C. (2006). Los valores del condicional en francés y su comparación con el español. In *Thélème: Revista complutense de estudios franceses*. No. 21, s. 63-79.
- GARCÍA FAJARDO, J. (2000). "Los valores del ...¿"prospretérito"?". In *Nueva revista de filología hispánica*. Vol. 48, No. 1, s. 25-50.
- GARCÍA SANTOS, J. (1993). *Sintaxis del español: nivel de perfeccionamiento*. Salamanca: Universidad de Salamanca.
- GILI GAYA, S. (1966). *Curso superior de sintaxis española*. 9. ed. La Habana: Edición Revolucionaria.
- GREPL, M. a kol. (2008). *Průruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny.
- GUTIÉRREZ ARAUS, M. L. (1995). Sobre los valores secundarios del imperfecto. In *Actuales tendencias en la enseñanza del español como lengua extranjera*, s. 177-186.
- KOMÁREK, M. a kol. (1986). *Mluvnice češtiny*. 1.vyd. Praha: Academia.
- KRATOCHVÍLOVÁ, D. (2018). *Modality in Spanish and combinations of modal meanings*. Praha: Karolinum.
- KRATOCHVÍLOVÁ, D. (2019). The Spanish future tense and cognitive perspective: Tense, modality, evidentiality and the reflection of the grounding process. In *Lingua*. Vol. 230.
- MATTE BON, F. (1999). *Gramática comunicativa del español*. T. 1., De la lengua a la idea. Nueva ed. rev. (1. ed. 1992). Madrid: Edelsa.

- MOLINER, M. (2006). *Diccionario de uso del español*. Madrid: Gredos.
- MONTOLÍO, E. (1999). Las construcciones condicionales. In BOSQUE, I. – DEMONTE, V. (eds.) (1999): *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe, s. 3643-3737.
- PORTO DAPENA, J. Á. (1991). *Del indicativo al subjuntivo: valores y usos de los modos del verbo*. Madrid: Arco Libros.
- RAE. (2009). *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros.
- REYES, G. (1990). Valores estilísticos del imperfecto. In *Revista de filología española*. Vol. 70, No. 1/2, s. 45-70.
- ROJO, G. (1974). La temporalidad verbal en español. In *Verba: Anuario galego de filoloxia*. No. 1, s. 68-149.
- ROJO, G. & VEIGA, A. (1999): El tiempo verbal. Los tiempos simples. In: I. BOSQUE – V. DEMONTE (eds.) (1999): *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa-Calpe, s. 2867-2934.
- VATRICAN, A. (2013). El condicional de cortesía en español: la hipótesis como forma de atenuación. In *Estudios de lingüística: investigaciones, propuestas y aplicaciones*, s. 469-481.
- VATRICAN, A. (2014). Usos y valores modales del condicional en español. In *Archivum*. No. 64, s. 239-274.
- ZAVADIL, B. (1980). *Kategorie modality ve španělštině*. Praha: Univerzita Karlova.
- ZAVADIL, B. – ČERMÁK, P. (2010). *Mluvnice současné španělštiny*. Praha: Karolinum.

Elektronické zdroje:

- Český národní korpus – InterCorp [online]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Dostupné z: <http://kontext.korpus.cz> [cit. 2020-03-30 – 2020-05-30].
- RAE: Banco de datos (CORPES XXI) [online] *Corpus del español del siglo XXI*. Dostupné z: <http://web.frl.es/CORPES/> [cit. 2020-03-30 – 2020-05-28]